

Zastupljenost engleskih posuđenica u jeziku predškolskoga djeteta

Fekete, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:914918>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-09-28**



Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

Ana Fekete

**ZASTUPLJENOST ENGLESKIH POSUĐENICA
U JEZIKU PREDŠKOLSKOGA DJETETA**

Mentorica: prof. dr. sc. Bernardina Petrović

U Zagrebu 12. srpnja 2022.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: **Ana Fekete**
Datum i mjesto rođenja: **2. svibnja 1991.**
Studijske grupe i godina upisa: **kroatistika i filozofija, 2010.**
Lokalni matični broj studenta: **20191811**

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: *Zastupljenost engleskih posuđenica u jeziku predškolskoga djeteta*
Naslov rada na engleskome jeziku: *Representation of English loanwords in the language of the preschool child*

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

Zastupljenost engleskih posuđenica u jeziku predškolskoga djeteta

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Ime i prezime

Ana Fekete

Zagreb, 12. srpnja 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DJEČJI JEZIK	2
2.1. KAKO DJECA USVAJAJU JEZIK	3
2.1.1. NATIVISTIČKI PRISTUP USVAJANJU JEZIKA.....	4
2.1.2. KONSTRUKTIVISTIČKI PRISTUP USVAJANJU JEZIKA.....	5
2.1.3. TEORIJA PROTOTIPA.....	6
2.2. SINTAKTIČKI USTROJ DJEČJEGA JEZIKA	7
3. JEZIČNO POSUĐIVANJE	8
3.1. TIPOVI POSUĐIVANJA	9
3.2. PRILAGODBA POSUĐENICA.....	11
3.3. UTJECAJ JEZIČNOG POSUĐIVANJA NA DJEČJI JEZIK	14
4. UTJECAJ MEDIJA NA DJEČJI JEZIK.....	16
5. ANGLIZMI	18
6. STUDIJA SLUČAJA	19
6.1. POJEDINAČNA STUDIJA.....	20
6.2. KONTEKST	21
6.3. PRIKUPLJENI KORPUS.....	22
6.3.1. LEKSIČKE POSUĐENICE.....	23
6.3.3. MORFOLOŠKE POSUĐENICE.....	26
6.4. ANALIZA KORPUSA.....	26
7. ZAMJENA DOMAĆIH RIJEČI STRANIMA.....	32
8. POTREBA OČUVANJA DOMAĆEGA KORPUSA	33
9. ZAKLJUČAK	36
10. LITERATURA	38
11. SAŽETAK	40
11. SUMMARY.....	41
12. ŽIVOTOPIS	42

1.UVOD

Proces globalizacije i snažnije povezivanje udaljenih dijelova svijeta dovelo je do jačanja međudjelovanja u različitim područjima znanosti i tehnologije. Osobito je izražen utjecaj toga procesa na jezični razvoj i jezično posuđivanje. Jezično posuđivanje proces je primanja i prilagodbe stranih riječi jeziku primaocu. Riječi se u jezik unose zbog nedostatka valjanog parnjaka u domaćem jeziku ili zbog trenutne mode. Anglizmi su najzastupljenije posuđenice u obama slučajevima, bilo da se radi primjerice o znanstvenim terminima ili govornom jeziku mladih. Engleske posuđenice raširene su u svim područjima, od znanosti do medija, kako onih namijenjenih odrasloj populaciji tako i onih namijenjenih djeci. Tehnološki je razvoj i napredak u svim dijelovima društva doveo do potrebe stvaranja nadnacionalnog nazivlja i univerzalnog jezika sporazumijevanja. Proces globalizacije doveo je do jačanja jezika velikih nacija istiskujući pri tome male jezike. Jezično posuđivanje nije novost među jezicima svijeta i jasno je da se ono događa otkad postoji jezik. U hrvatskom jeziku nalaze se brojne posuđenice iz latinskoga i grčkoga koje su postale sastavni dio hrvatskoga jezika i često su nezamjenjive. Bitno je uočiti da jezično posuđivanje u sadašnjosti, a i ono koje će se dogoditi u budućnosti, ne mora nužno biti štetno. Jezično posuđivanje mora biti odmjereno tako da ne doprinosi istiskivanju domaćih riječi i da odgovara prirodi jezika u koji se nove riječi unose. Suvišnost je kriterij koji treba uzeti u obzir, a po tom se kriteriju nepotrebnim smatra ono posuđivanje koje se događa usprkos tome što u jeziku već postoje valjane domaće inačice i šteti njihovoj upotrebi u govornom jeziku. Potrebno je voditi brigu o načinu na koji se posuđena riječ može prilagoditi jeziku primaocu. Pod utjecajem engleskoga jezika mijenja se leksik te gramatika hrvatskoga jezika. Hrvatski jezik smatra se malim jezikom u usporedbi s jezicima europskih i svjetskih velesila. Jezici kao što je hrvatski osjećaju negativne posljedice neracionalnog i prekomjernog jezičnog posuđivanja. Medijski je prostor osobito zasićen riječima stranoga podrijetla. Mediji često ne doprinose suzbijanju posuđivanja pa se posuđenice nalaze i u sadržajima koji su prošli proces prevođenja. Inzistiranje na apsolutnom očuvanju hrvatskih inačica na svim područjima i u svakom slučaju, bilo bi pretjerano jer je jasno da za neke, osobito stručne pojmove, ne postoje jednako valjane inačice u hrvatskom jeziku. Ipak, mnogo je onih koje ulaze u uporabu, iako postoje valjane i uvriježene inačice u hrvatskom korpusu. Osobito se to odražava na dječji jezik jer dijete kao prvotnu usvaja onu inačicu koju najčešće čuje.

Ako je dijete od početka izloženo velikom broju posuđenih riječi, moguće je da će ono prvotno usvojiti stranu riječ i neće ni biti upoznato s hrvatskom inačicom. Nije rijetkost ni da dijete usporedno upotrebljava obje varijante, i domaću i posuđenu, ovisno o kontekstu u kojemu je pojedinu inačicu čulo. Problem dodjeljivanja različitoga značenja inačicama istoznačnica javlja se kod djece koja u najranijoj dobi usvajaju veći broj engleskih posuđenica. Dijete će u igri upotrijebiti inačicu koju koristi njegov omiljeni junak ili koja se upotrebljava u nekoj emisiji ili crtanom filmu ne povezujući ju pri tome sa značenjskim parnjakom u materinskome jeziku. Kao metodologija rada koristi se metoda studije slučaja. U radu su uz korpus posuđenica pobrojani i medijski sadržaji koji su popularni među djecom predškolskoga uzrasta i na čije bi lektoriranje i korekcije trebalo obratiti pozornost. Uz komentare primjera iz prikupljenoga korpusa, navedeni su i stavovi jezikoslovaca o tome kako i što posuđivati, a čemu se pokušati oduprijeti. Jezik najmlađih slika je stanja jezika cijele nacije sa svim njenim propustima i uspjesima pa je stoga relevantan kriterij uspješnosti očuvanja jezične baštine.

2. DJEČJI JEZIK

Materinski jezik prvi je medij sporazumijevanja koji djetetu omogućuje ulazak u društvo. Prvi jezik koji čovjek u svome životu kao dijete usvaja zove se materinski jezik (Babić 1992: 339). To je jezik kojim govori njegova majka i bliski ljudi, jezik u kojemu dijete spoznaje svijet. Jezik kojim je dijete okruženo od samoga rođenja i u kojemu uči misliti. Medij u kojem dijete odrasta, odredit će njegov nazor o svijetu. On je forma koja će s vremenom poprimiti značenja koja će mu dijete pridati. Jezik ima simboličku funkciju jer su za dijete zvukovi i glasovi puni mogućnosti da se u njima nastani značenje. Dijete kroz jezik spoznaje kategorije: prošlost/budućnost, istina/laž, moguće/nemoguće (Lust 2006: 9). Ulaskom u jezik dijete napušta svoju organsku prirodu i postaje član društva.¹ Unutarjezična struktura omogućuje djetetu spoznaju sebe samoga, kao lica u jeziku, te opisivanje i shvaćanje drugih sudionika u jeziku. Jezik omogućuje opisivanje predmeta, pojava i svega onoga čime je subjekt u svijetu okružen. Dječji je jezik uvelike uvjetovan svijetom koji ga

¹ Jaques Lacan navodi da je prostor jezika prostor društvenog u kojemu pojedinac napušta svoju prvotnu organsku prirodu. Jezik je mjesto odustajanja od organskoga poradi aktualizacije u društvenom prostoru. Vidi u: Željka Matijašević, 2006, 113–211.

okružuje i kojemu je u službi. Dijete ne percipira jezik odvojeno od njegove uporabne vrijednosti pa je svaka jezična kategorija u službi opisa. Na primjer, gramatički je rod nužno određen rodnim ulogama u stvarnom svijetu. Djetetu je teško shvatiti rodne kategorije izvan stvarnih naučenih odnosa. Majka je ženskoga roda jer je ona žena i to je djetetu sasvim jasno, ali poimanje srednjeg roda u potpunosti je apstraktno. Pogotovo je problematično pridavanje gramatičkog roda onim riječima čiji je gramatički rod različit od onoga u stvarnom svijetu. Dječji svijet teži tome da se ocrta u jeziku kako bi dijete na taj način zagospodarilo realnošću u kojoj se našlo. Jezikom dijete zahvaća i ovladava novim nepoznatim pojavama koje ga okružuju. „J. Brunner smatra da su u govornom razvoju djeteta odlučujuće dvije stvari: razvoj referencijalne funkcije jezika i razvoj funkcije zahtjeva. Razvoj tih dviju funkcija dovodi postepeno do upotrebe jezika u okviru govornih činova (Prebeg-Vilke 1991: 41).” Ovladavajući tim dvjema funkcijama, dijete se uključuje u jezik kao aktivni sudionik jezične komunikacije. Djetetov je jezik više usmjeren iznošenju vlastite misli nego li na komuniciranje s drugima (Lust 2006:11). Stoga je njegova funkcija prvenstveno praktična i vrednuje se njegovom učinkovitošću.

2.1. KAKO DJECA USVAJAJU JEZIK

Jezični je razvoj kontinuiran proces koji traje od rođenja pa sve do odrasle dobi. Nakon što pojmovima iz svijeta dodijeli imena u jeziku, dijete se okreće drugim sudionicima u jeziku. Njegova je ovisnost o drugima snažno izražena od samoga rođenja. Djetetu je za zadovoljenje osnovnih životnih potreba nužan netko drugi. Kako bi dozvalo onoga tko je u službi njegovih potreba, dijete poseže za jezikom. U početku je jezik nejasan i neartikuliran, a značenje poruke samo je jedno. S odmakom vremena i napredovanjem djeteta, jezik postaje sve složeniji kao i djetetove potrebe. Osluškujući i upijajući glasove kojima se koriste ljudi iz njegove najbliže okoline, dijete i samo pokušava oponašati glasove. Kombiniranjem različitih zvukova i glasova, dijete usložnjava svoj jezični fond. Poruke postaju sve složenije i dijete im pridaje različita značenja. Ono usvaja značenje na isti način kao i samu formu glasova. Metodom zapažanja i oponašanja postupno ovladava jezikom kao sredstvom komunikacije. “Taj mehanizam podrazumijeva urođenu sposobnost stvaralačke i kreativne upotrebe jezika, tj. razumijevanje i proizvodnju novih riječi u skladu s gramatikom jezika koji se čuje (Erdeljac 2009: 294).” Do

predškolske će dobi njegova jezična sposobnost biti u potpunosti razvijena, s manjim poteškoćama u pojedinim gramatičkim kategorijama.

2.1.1. NATIVISTIČKI PRISTUP USVAJANJU JEZIKA

Američki jezikoslovac Noam Chomsky zastupnik je nativističkog pristupa usvajanja jezika. On kritizira Skinnerov bihevioristički pristup učenju i ponašanju i donosi novu teoriju o načinu na koji dijete usvaja jezik. Chomsky svoju kritiku izlaže tvrdnjom da djeca nikada ne bi mogla usvojiti mehanizme za obradu beskonačnog broja rečenica ako bi se taj mehanizam gradio isključivo iskustvenim usvajanjem. Predlaže teoriju univerzalne gramatike prema kojoj u ljudskom umu postoje urođene gramatičke kategorije koje čovjeku omogućuju učenje jezika. Dijete pri rođenju već ima gramatičku sposobnost i potrebno je da ono samo uči riječi i unosi ih u svoj urođeni gramatički sustav. U svome djelu *Sintaktičke strukture*² Chomsky izlaže svoju ideju posebnog uređaja za usvajanje jezika pod kraticom *LAD*. Taj će uređaj kasnije nazvati univerzalnom gramatikom. Univerzalna gramatika označava skup zajedničkih pravila koja su zajednička svim jezicima. Prema toj teoriji, dijete ne uči jezik oponašanjem i slušanjem, nego uči povezivati svoje urođeno znanje sintaktičkih struktura s leksičkim korpusom svojega jezika. Jezični je razvoj stoga trajni proces koji napreduje kako dijete usvaja riječi iz svojega materinskoga jezika. Djeca se rađaju s univerzalnom gramatikom što znači da postoje urođena načela koja se aktiviraju izlaganjem jeziku. Iako postoje urođeni elementi, bez izlaganja jeziku u praktičnom smislu ti se urođeni elementi nikada ne bi mogli aktivirati. Slabija razvijenost dječjega jezičnoga sustava nije stoga ništa drugo nego njegova kratkoročnija izloženost jezičnoj upotrebi. Teorija koju na jezikoslovnom planu zastupa Noam Chomsky bliska je teoriji filozofa Immanuela Kanta³ prema kojoj se sva spoznaja odvija pomoću apriornih umskih mehanizama koji podraženi vanjskim utjecajima bivaju pokrenuti. Svaka spoznaja događa se na posebnoj razini i posredovana je urođenim kategorijama koje omogućavaju spoznaju svijeta preko iskustava. Usvajanje jezika

² Djelo *Sintaktičke strukture* Noam Chomsky objavio je 1957. godine i u njemu prvi puta iznio svoju teoriju o usvajanju jezika preko urođenih gramatičkih struktura zajedničkih svim svjetskim jezicima.

³ Vidi u Immanuel Kant, *Kritika čistoga uma*, 1970.

proces je pokretanja već urođenih mehanizama koji pokretani iskustvom čine medij jezične komunikacije.

2.1.2. KONSTRUKTIVISTIČKI PRISTUP USVAJANJU JEZIKA

Konstruktivistička teorija donosi nazor o jeziku kao konstrukt. Jezik nije nešto što u nama postoji apriorno i konačno nego je to proces stalne izgradnje. Jezik je jezična upotreba u kojoj jezik stalno iznova sebe izgrađuje i usavršava. Konstruktivistička teorija oslanja se na teoriju razvoja kognitivnih sposobnosti Jeana Piagetea⁴. Jean Piaget bio je teoretičar konstruktivizma i smatrao je da djeca stječu jezične sposobnosti interakcijom s iskustvenim podražajima koja dobivaju iz okoline. On je 1947. predstavio četiri stupnja ljudskog kognitivnog razvoja. Učenje se odvija od rođenja do odrasle dobe, a u drugom razvojnem razdoblju dijete postaje sposobno za ovladavanje jezikom. U početku dijete je egoistično orijentirano samo na samopoimanje u jeziku dok se u kasnijoj fazi okreće uključivoj komunikaciji s drugim sudionicima u jeziku. Dijete ulazi u jezik kao aktivni sudionik izgradnje i jednako aktivno sudjeluje u tome procesu kao i svaki govornik. U okviru konstruktivističke teorije, jezično sazrijevanje posljedica je izgradnje strukture koju djeca postižu odmakom vremena. Asocijacije koje nastaju učestalim ponavljanjem učvršćuju veze u jeziku. Dijete prolazi kroz stalnu nadgranju jezičnog ponašanja (Erdeljac 2009: 294). Nativistička i konstruktivistička teorija slažu se u tome da je jezični razvoj proces u kojemu presudnu ulogu ima izloženost praktičnoj primjeni jezičnih struktura bez obzira na to radi li se o urođenim kategorijama ili ne. Iskustvo je neophodno u izgradnji gramatičkih obrazaca (Lust 2006: 123). Iako se u mnogome ove dvije teorije slažu, konstruktivistička teorija iskustvu daje veliku prednost u odnosu na nativističku.

⁴ Jean Piaget zastupnik je konstruktivističke teorije o usvajanju jezika kroz četiri stupnja, vidi u Poreklo saznanja, 1983, str. 22-36

2.1.3. TEORIJA PROTOTIPA

Teorija prototipa objašnjava način na koji dijete povezuje zvučnu vrijednost nekog izraza s njegovim značenjskim parom. “Prema prototipnoj teoriji značenje referencijalne riječi ne usvajaju se ni pomoću skupa značenjskih obilježja niti na temelju kontrasta s drugim riječima, nego u obliku prototipskog referenta za tu riječ (Erdeljac 2009: 304).” Dolazi do specifikacije tipičnog i najjasnijeg referenta. Predodžbe o tome koje je značenje prototipno, razlikuju se. Dijete pod utjecajem iskustvenih spoznaja izgrađuje značenja i kristalizira ono koje je najučestalije i najsvestranije. Najčešće se događa da je prototip ono što se najučestalije pojavljuje u okolini. Ipak, nije nemoguće da dijete kao prototip uzme neku pojedinačnu stvar koja ne predstavlja najraširenije značenje, ali je dijete u tom razdoblju na nju posebno usmjereno. Djeca još nisu upoznata sa značenjem koje pojedina riječ ima za širu zajednicu pa su stoga sposobna dodijeliti joj svoje posebno značenje. “... kategorije ili potkategorije elemenata ne treba smatrati *kutijama* s oštrim obrisima, već formacijama s kompaktnim središtem i postupnim prijelazom u difuznu periferiju, koja potom postupno prelazi u periferno područje neke druge kategorije (Belaj; Faletar 2007: 8).” Značenje se može sužavati i širiti u skladu s djetetovim iskustvima. Prototipna se značenja mogu dodirivati i preklapati. Lingvist George Phillip Lakoff donosi teoriju kojom tvrdi da na izgradnju značenja u ljudskim jezicima utječu konceptualne metafore koje objašnjavaju složene pojmove. Budući da se ne radi uvijek o jednostavnim značenjima riječi, potrebno je posegnuti za složenijim postupcima formiranja, a on smatra da je upravo metafora produktivan način proizvodnje značenja. Metafori su sklona i djeca budući da je njihovo značenja slikovno i simbolično i da još nisu ušla u način razmišljanja unutar jezičnog okvira, kao što je to kod odraslih.

Dječja kreativnost proizlazi iz nedostatka determiniranosti (Lust 2006: 222). S povećanjem perceptivnih utisaka u dječjoj mentalnoj mapi, opseg prototipa se širi. Prototipska se svojstva objektiviziraju i obuhvaćaju veći broj predmeta s istim svojstvima. Nerijetko dolazi do gradnje prototipa iz opreke (Erdeljac 2009: 304). Definicija se proizvodi negacijom, a opseg pojma se sužuje odbacivanjem svega što on nije. Značenje se formira na suprotnosti (Lust 2006: 221). Na primjer, ono što nije pas to je mačka. Zbog smanjenog fonda znanja o svijetu, djeca su sklona stvari opisivati i usvajati pomoću negativne definicije.

2.2. SINTAKTIČKI USTROJ DJEČJEGA JEZIKA

Važna značajka dječjega jezika jednostavnija je struktura rečenice. Struktura rečenice puno je kompaktnija i kraća nego kod odraslih. Značenje se pokušava izraziti što manjim brojem riječi po principu ekonomičnosti. To je vidljivo i u istraživanju autorice Ivone Radić Tatar koja u zaključku svojega istraživanja navodi da je struktura rečenice kod djece uglavnom jednostavna, sastavljena od subjekta i predikata ili subjekta i objekta. Vidljivo je da predškolci proizvode različite rečenične strukture uz visoki stupanj gramatičnosti; najčešće proizvode složene rečenice i to uglavnom nezavisno složene potom višestruko složene, a najmanje zavisno složene, među njima najčešće objektne; od nezavisno složenih rečenica djeca proizvode samo sastavne i suprotne te rečenični niz; najrjeđe proizvode neoglagoljene ili eliptične rečenice (Tatar 2013: 165). Rečenice s kompleksnijom strukturom u manjoj su mjeri zastupljene u dječjem jeziku. Rečenice s umetnutim strukturama, kao što su odnosne rečenice, najveće su dostignuće jezičnoga razvoja i njime se intenzivno ovladava tek u školskoj dobi (Tatar 2013: 166). Nerijetko se na početku rečenice nalaze osobne zamjenice. Dijete prvo ističe sebe kao govornika, a onda prenosi obavijest. Cilj je dječjeg iskaza što jednostavnije i izravnije prenijeti željeni sadržaj ili izraziti neku želju ili potrebu. Dijete je sklono redukciji riječi koje se ponavljaju, a smisao se i bez njih čini jasnim. Ono će se gotovo uvijek riješiti redundantnih rečeničnih elemenata. Na primjer: *Vidjeli smo pčelu. Sada vidimo tri* (Lust 2006: 19). Dječji je jezik u potpunosti prilagođen cilju i nije sklon unošenju suvišnih, opisnih detalja, osim ako nemaju svrhu pobližeg određivanja značenja poruke i u tome su smislu neizostavni. Rezultati istraživanja pokazuju da uspješnost u ostvarivanju pripovijednoga teksta u djece urednoga jezično- govornoga razvoja ne ovisi o tipu diskursa i da je prisutna ujednačenost u proizvodnji različitih rečeničnih struktura uz visoki stupanj gramatičnosti. Djeca u pripovijedanju najčešće koriste rečenični niz, sastavne i supotne rečenice (Tatar 2013: 168 – 173). Predškolci imaju izgrađenu gramatičku svijest i u pripovijedanju proizvode vrlo malo gramatički netočnih rečenica. Ipak, predškolska djeca još ne vladaju određenim gramatičkim strukturama vezanima za pričanje priče (Prebeg-Vilke 1991: 64). “Osobina je djece mlađe od jedanaest godina da ne daju informacije o mjestu i vremenu događanja radnje, nego pripovijedanje počinju uvođenjem aktera, kojeg najčešće ne opisuju pobliže, nego nastavljaju pričanje radnje vezane za aktere (Prebeg-Vilke 1991: 6).” Zaključujemo da djeca uglavnom koriste više jednostavnih nego složenih rečenica, a od podvrsta rečenica najviše jednostavnih proširenih, Najviše je nezavisnih rečenica, a najmanje

višestruko složenih. Najčešće pogreške koje čine djeca predškolske dobi su pogrešan redoslijed riječi u rečenici i ispuštanje pomoćnih glagola. Djeca proizvode uglavnom gramatički točne složene rečenice (Tatar 2013: 73–75) Starija djeca veznikom *onda* povezuju događaje unutar jedne složene rečenice. (Prebeg-Vilke 1991: 64). Odrastajući djeca postaju sve sposobnija ovladati gramatičkim strukturama hrvatskoga jezika. Karakteristika djece predškolske i rane školske dobi jest da ona uglavnom uspješno koriste gramatičke oblike i stvaraju strukturu rečenice koja je nešto jednostavnija od one koju stvaraju djeca starije dobi.

3. JEZIČNO POSUĐIVANJE

Jezično posuđivanje proces je stalne promjene jezičnoga sustava koji je motiviran izvanjezičnim kretanjima. Potreba za novom riječju uvijek proizlazi iz promjene izvanjezičnih odnosa, tj. javlja se u trenutku pojavljivanja novoga pojma koji treba označiti. Funkcionalna potreba osnovni je razlog jezičnoga posuđivanja (Belaj; Faletar 2007:16). Ubrzani napredak tehnologije, novi izumi na različitim poljima ljudske djelatnosti i globaliziran način života uvjetovali su uvećanu proizvodnju i unutar jezika. Potrebno je da jezik prati napredak na tehnološkom i društvenom planu kako bi mogao zadovoljiti potrebe svojih govornika i očuvati sebe kao živi jezik. Tvorbena plodnost nekog jezika njegova je mogućnost da unutar sebe proizvede nove riječi u skladu s potrebama svojih govornika. Ona označava stupanj prilagodbe riječi jeziku primaocu, to jest sposobnost jezika da posuđenice iz stranih jezika na odgovarajući način prilagodi svome jeziku. Svaka riječ koja ulazi u jezik isprva zadržava osobitosti svojega matičnoga jezika, a onda se postupno, manje ili više uspješno, prilagođava jeziku primaocu.

Tri načela normativnosti koja bi trebalo poštivati pri jezičnom posuđivanju su: načelo funkcionalne opravdanosti, načelo maksimalne moguće supstitucije i načelo potpune adaptacije na svim razinama jezičnoga opisa (Belaj; Faletar 2007: 23). U skladu s ovim trima načelima, jezično bi posuđivanje trebalo slijediti načelo ekonomičnosti i maksimalne adaptacije. To znači da je riječi iz drugih jezika opravdano posuditi ukoliko u materinskom jeziku nemamo valjanu i jednakovrijednu inačicu te ako stranu riječ nije moguće zamijeniti nekom domaćom već

postojećom riječju. Ako je posuđivanje nužno, onda treba nastojati stranu riječ što je moguće više prilagoditi jeziku primaocu.

Tipovi se posuđenica razlikuju ovisno o stupnju prevedenosti i dijele se na prevedenice i poluprevedenice. Poluprevedenice su riječi preuzete iz drugog jezika koje su djelomično prevedene na jezik u koji su posuđene, npr. *lista čekanja, suprotan efekt*. Radi se o tipu prevedenica u kojemu je jedan dio složenice preveden, a drugi nije. „Unutar skupine riječi sastavljenih od indogene i egzogene osnove nužno je razlikovati poluprevedenice, kao leksičke elemente oblikovane strategijama importacije i supstitucije koji imaju model u jeziku davatelju (*gol linija/goal line, mini suknja/mini skirt*) i hibridne složenice koje mi poimamo kao rezultat djelovanja isključivo rječotvorbenih procesa jezika primatelja (Štebih 2008: 248).“ Usvojenice su riječi inojezičnog podrijetla koje su u potpunosti prilagođene i pišu se u skladu s pravilima jezika primaoca, npr. *gol, tramvaj, hamburger*. Posuđenice razlikujemo po stupnju njihove integriranosti u jezik u koji su posuđene.

3.1. TIPOVI POSUĐIVANJA

Posuđenice možemo podijeliti na dva tipa. Tipovi posuđenica razlikuju se po motivaciji kojom ulaze u jezik. Razlikujemo konotativne i denotativne posuđenice. Konotativne posuđenice posljedica su prestiža što ga posjeduje neka država i njezino društvo. Nastaju zbog zanimanja za neki strani stil života, civilizacijsku tekovinu koja je u stanovitim razdobljima bila uzorom drugima. Ne čudi stoga što je mnoštvo engleskih, a još više američkih, riječi upravo na taj način ušlo u europske jezike (Dimanovski 2005: 7). Konotativne su posuđenice one posuđenice koje su rezultat ideoloških kretanja u svijetu. Engleski je na taj način, kao jedan od vodećih svjetskih jezika, preuzeo prostor tehnologije, medija i postao sredstvo svjetske komunikacije. Primjer su konotativnih posuđenica sve one engleske riječi koje u hrvatski jezik ulaze zbog pomodne prakse ili prestiža koje komuniciranje na stranom jeziku nosi, a ne zbog stvarne potrebe u jeziku primaoca. Ovisno o stupnju prevedenosti i uklopljenosti u gramatički sustav jezika primaoca razlikuju se prevedenice, poluprevedenice i neprilagođene posuđenice. Utjecaj se jednog jezika na drugi ostvaruje u obliku posuđenica i prevedenica. Kod posuđenica se proces prenošenja uvijek odnosi

na razinu izraza i na razinu sadržaja dok se kod prevedenica ne preuzima vanjski oblik, nego samo unutrašnja struktura stranog izraza (Turk; Opašić 2010: 301). Posuđenice u jezik primaoc nose značenje, ali i novu strukturu koja se može preslikati unutar jezika primaoca. Zbog toga danas, na razini sintakse, imamo preslike modela iz engleskoga jezika. U tom slučaju, govorimo o sintaktičkim prevedenicama u kojima se inojezična gramatička struktura prenosi u jezik primalac. Primjeri takvoga preslikavanja već su ranije navedeni.

Rudolf Filipović navodi tri stupnja posuđivanja ili difuzije, a to su: prebacivanje kodova, interferencija te integracija (Filipović 1986: 38). Posuđenice se mogu doslovno kopirati u drugi jezik, mogu nastati kao rezultat međudjelovanja dvaju jezika ili se može raditi o prilagođavanju strane riječi jeziku primaocu. Grafija i značenje riječi koja nastaje posuđivanjem, ovise o stupnju njezine prilagodbe i načinu na koje se posuđivanje dogodilo.

Posuđivanje se događa zbog unutarjezičnih i izvanjezičnih razloga. Unutarjezični razlog posuđivanja je nedostatak valjanih inačica za imenovanje nekoga novoga pojma u vlastitom jeziku. Zbog nemogućnosti da se unutar domaćega korpusa pronađe valjana inačica, u jezik se nose strane riječi i prilagođavaju se jeziku domaćinu. Prilagodbe koje se provode pri unošenju nove riječi u jezik su: slovopisna prilagodba, značenjska prilagodba i morfološka prilagodba.

Slovopisna je prilagodba ona koja se provodi na razini pisma pri čemu se grafijska struktura mijenja u skladu s grafijom jezika primaoca. Na primjer: *y* prelazi u *i* (*party/parti*).

Značenjska prilagodba je prilagodba na semantičkoj razini. Značenje se u drugi jezik može prenositi doslovno, umanjeno ili uvećano. Ono može biti prošireno tako da u drugom jeziku dobiva dodatno značenje. „Budući da je proširenje značenja (po broju *i* u polju) uvjetovano dužom i slobodnom uporabom (kao svake druge domaće riječi) posuđenice te njezinom potpunom integracijom u leksički sustav jezika primatelja, u korpusu novih engleskih riječi u hrvatskom primjeri proširenja broja značenja nisu osobito česti (Sočanac 2003: 179).“ Na primjer, riječ *start* ne znači samo mjesto s kojega kreće atletska utrka, nego i početak općenito.

Značenje može biti replicirano na potpuno jednak način u drugi jezik. „Velik broj primjera nulte semantičke ekstenzije, odnosno slučajeva u kojima opseg značenja replike potpuno odgovara opsegu značenja modela, što se obično događa riječima koje imaju manji broj značenja, odnosno samo jedno (Sočanac 2003: 172).“ Iz prikupljenoga korpusa, vidljivo je da djeca često engleskim

posuđenicama daju uže značenje nego što ga one imaju u engleskom jeziku. Engleska riječ često ima ulogu osobnoga imena neke pojedinačne stvari ili pojave.

Morfološka prilagodba označava dodavanje sufikasa ili prefikasa iz domaćega jezika stranoj osnovi. Dodaju se nastavci za umanjence, uvećanice, glagolske imenice ili duge množine. Na primjer: *smajlić, prenkić, trendovi* i slično.

Ipak, dobar dio posuđenica ostaje neprilagođen. Riječi koje nose jezične osobine engleskoga jezika jednostavno se umeću u sintaktičku strukturu rečenice iz hrvatskoga jezika. Dio njih nemoguće je jednostavno prilagoditi jer sadrže suglasničke skupove koji nisu karakteristični za hrvatski jezik. Takve posuđenice neki jezikoslovci ne smatraju pravim anglicizmima. „Pritom je, čini se, nužno, revidirati sam pojam anglicizma koji implicira veći ili manji stupanj adaptiranosti, to jest uklopljenosti u sustav jezika primaoca. Drugim riječima, budući da su anglicizmi riječi preuzete iz engleskog koje su adaptirane prema sustavu jezika primatelja, u ovom slučaju hrvatskog, velik dio naznačenog korpusa zapravo ne sadrži prave anglicizme. Stoga treba proširiti postojeće razumijevanje anglicizama, ili pak naprosto govoriti o stranim, to jest engleskim riječima u hrvatskom (Sočanac 2003: 171). Neprilagođenim posuđenicama nazivamo upravo takve riječi koje u svakom smislu zadržavaju osobitosti jezika iz kojega potječu i kao takve se unose u novo sintaktičko okruženje. Prema definiciji Lelije Sočanac, takve riječi ne bi trebalo nazivati posuđenicama nego tek engleskim riječima u hrvatskom jeziku. Radi se prijenosu engleskih riječi ili fraza iz razgovornog sloja engleskog u razgovorni sloj hrvatskoga jezika (Sočanac 2003: 175).

3.2. PRILAGODBA POSUĐENICA

Prilagodba posuđenice odvija se tako što se prvo poseže za riječju iz nekog drugog jezika, a zatim se na njoj vrši niz fonoloških, morfoloških i drugih izmjena kako bi nova riječ odgovarala ustrojstvu jezika primaoca. Stranu riječ nazivamo etalomom, a riječ nastalu nizom prilagodbi metaplazom. „Etalon je osnovni, ishodišni oblik koji se transformira, dok je mataplaza oblik nastao preoblikom, deformacijom etalona, to jest oduzimanjem, dodavanjem, zamjenom ili premještanjem elemenata (Štebih 2008: 250).“

Posuđene su riječi u naš jezik nerijetko uklopljene bez prethodne prilagodbe. Sintagme u kojima je polovina na engleskom, a polovina na hrvatskom jeziku nisu rijetkost. „Mnogi recentni anglicizmi u hrvatskom zadržavaju obilježja engleskog modela te u svojstvu tuđica (*bajt, fajt, džingl*), te sve češće stranih riječi (*bungee-jumping, new age, power point*), povećavaju udio posuđenog odnosno stranog leksika u hrvatskom (Sočanac 2003: 170 – 171).“ Reklame za igračke, najave i naslovi crtanih filmova govoto uvijek ostaju neprevedeni i zadržavaju englesku inačicu u imenu, npr. *Cars, Pepa pig, pop it*, i sl. Da bismo strane riječi što bolje prilagodili hrvatskome jeziku potrebno je prvo izvršiti grafijsku prilagodbu. Kako bi se izbjeglo korištenje grafema koji u hrvatskom jeziku ne postoje i koji narušavaju jezičnu uklopljenost posuđenica, preporučuje se strane riječi transkibirati na način sukladan njihovom izgovoru. „Pri uporabi stranih riječi- kad god je to moguće, odnosno kad to ne narušava obavijest- preporučuje se njihovo grafijsko prilagođavanje, odnosno pisanje u transkibiranom obliku (Badurina; Marković; Mićanović 2008).“ Grafijska je neprilagođenost prva prepreka daljnjoj prilagodbi nove riječi u hrvatski jezik. Takvi anglicizmi narušavaju gramatičku strukturu i pravila hrvatskoga jezika. Neprilagođeni anglicizmi neprihvatljivi su većini jezikoslovaca.“ Stjepan Babić ističe da su neprihvatljivi oni anglicizmi koji se nikako ne uklapaju u hrvatski jezik nego stalno upozoravaju da su anglicizmi i da smo prema engleskom jeziku u kolonijalnom položaju. Osobito kada engleske riječi upotrebljavamo na mjestima na kojima se one mogu lako prevesti na hrvatski jezik (Babić 1995: 59). Engleski se jezik bitno razlikuje od hrvatskoga jezika pa se javlja problem u prilagodbi engleskih riječi našoj sintaksi. Glasovni je sustav engleskoga jezika znatno drukčiji od hrvatskoga, ima oko 68 posto suglasnika, a hrvatski oko 54, a to je velika razlika. Kada bi postotak suglasnika i bio isti, engleski i hrvatski ipak ne bi bili isti jer raspodjela nije ista. Hrvatske riječi imaju karakterističnu raspodjelu i ne mogu riječi kao *AIDS (ejdz, ejc), bajt, fikšn, grejppfrut, pejsmejker* lako primiti kao svoje. Iako je za jezičnu komunikaciju svejedno, kakva je, čija je te kakvoga je glasovnoga sastava riječ samo ako se razumije njezino značenje, za jezičnu kulturu nije svejedno (Babić 1995: 249). Jezična kultura pojedinoga jezika iziskuje upotrebu riječi iz vlastitoga korpusa kao zalog očuvanja jezične baštine i kontinuiteta jezičnoga razvoja. Učestala upotreba velikog broja engleskih posuđenica ne samo da uzrokuje ististiskivanje domaćih inačica već utječe i na duh jezika i ono što poimamo kao naš materinski hrvatski jezik.

U prilagodbi je posuđenica poznato nekoliko načina njezine provedbe.⁵ Pet je načina takve ortografske prilagodbe, a od njih pet četiri su relevantna za naš jezik. Prvi model nalaže formiranje ortografije anglizma prema izgovoru modela iz engleskoga izvora. Druga vrsta adaptacije odvija se prema ortografiji modela. Grafemi iz engleskoga jezika zamjenjuju se grafemima iz jezika primaoca. Treća je vrsta prilagodbe kombinacija prvih dviju. Četvrti je model u upotrebi kada se radi o posudbi iz jezika posrednika, kada transfer nije izravan (Belaj; Faletar 2007: 12).

Na fonološkoj razini razlikuju se tri tipa razvoja fonema prilikom prijelaza riječi iz sustava jezika davaoca u sustav jezika primaoca (transfonemizacija). Tri su tipa transfonemizacije: nulta, kompromisna i potpuna (Belaj; Faletar 2007: 12). Nulta transfonemizacija podrazumijeva podudaranje fonema iz jezika davaoca s fonemom u jeziku primaocu. Djelomična ili kompromisna transfonemizacija označava djelomičnu podudarnost među dvama fonemima. Potpuna se transfonemizacija provodi kada ne postoji odgovarajuća zamjena u jeziku primaocu. Primjer transfonemizacije je riječ *boxer/bokser/boksač*. Vidljiva su sva tri stupnja transfonemizacije preko kojih postepeno dolazi do potpune prilagodbe riječi u hrvatski jezik. Engleski nastavak za vršitelja radnje *-ar* zamijenjen je hrvatskim nastavkom *-ač* (Belaj; Faletar 2007: 12-15). Supstitucija završetka plodan je postupak gramatičke adaptacije posuđenica (Štebih 2008: 250).

Elipsa je osobito plodan postupak prilagodbe anglizama. Istraživanja funkcije elipse u formiranju anglizama pokazala su da je elipsa u procesu transfera odnosno prilagodbe engleskih modela vrlo čest i produktivan proces te se o njoj govori kao o generatoru anglizama u europskim jezicima (Filipović 1998). Primjeri prilagodbe stranih riječi pomoću elipse su: *supernormal powers/superpowers*, *bussines/biz*. Radi se o redukciji dugih stranih izraza i njihovom pojednostavljanju u svrhu komunikacijske ekonomičnosti.

Posuđenica koja je prošla sve stupnjeve prilagodbe više nije govornicima strana već postaje dio jezika u koji je posuđena. Prije ulaska u leksički sustav jezika primaoca, sve posuđenice prolaze razdoblje kada traže svoje mjesto u mikrosustavu leksika. Za to je vrijeme posuđenica u procesu sporazumijevanja samo jezična novina koja zbog relativne stabilnosti jezičnoga sustava i postojećih navika može izazvati odbojnost (Filipović 1998).

⁵ O adaptaciji posuđenica vidi u Filipović, Menac, 2005.

Posuđivanje iz različitih jezika zahtijeva različit stupanj i različitu vrstu prilagodbe. Ovisno o srodnosti dvaju jezika, prilagodba je manje ili više zahtjevna. Riječi posuđene s engleskoga govornoga područja pripadaju različitoj jezičnoj porodici od one kojoj pripada hrvatski jezik pa je stoga potrebno provesti prilagodbe na svim razinama kako bi nova riječ bila u potpunosti uklopljena u hrvatski jezik. Riječi posuđene iz engleskog jezika trebaju proći sve stupnjeve prilagodbe: grafijsku i pravopisnu, fonološku, morfološku i značenjsku. Pri grafijskoj i pravopisnoj prilagodbi riječi preuzete iz engleskog jezika potrebno je transkribirati jer u latiničnom pismu engleskoga jezika postoje grafemi koji u hrvatskoj latinici ne postoje. Fonološkom se prilagodbom posuđenice iz engleskog jezika mijenjaju prema fonološkom sustavu hrvatskog jezika, ali i prema pravilima o raspodjeli naglasaka u hrvatskom jeziku. Pri morfološkoj prilagodbi važno je znati da je engleski jezik izgubio fleksije dok ih je hrvatski sačuvao. Engleski je jezik promijenio i sustav roda- iz gramatičkog u prirodni dok je hrvatski zadržao gramatički. Kod značenjske prilagodbe posuđenica u jeziku primaocu može nastati jednako, šire ili uže značenje od onoga u jeziku davaocu (Runjić- Stoilova; Pandža 2010: 230).

Riječ koja je prošla sve stupnjeve prilagodbe sastavni je dio jezika u koji je posuđena. Posuđenice koje su se u potpunosti ukopile u gramatički sustav jezika u koji su ušle nazivaju se tuđicama. Pojam posuđenice nadređen je (hiperoniman) tuđici što znači da svaka posuđenica nije tuđica, ali je svaka tuđica vrsta posuđenice (Filipović 1998). Tuđice su se u potpunosti ukopile u gramatički sustav jezika u koji su posuđene i ponašaju se, ne više kao riječi iz stranoga jezika, nego kao domaće riječi. Prilagodba posuđenica do statusa tuđica trebao bi biti cilj kojemu težimo u prilagodbi stranih riječi.

3.3. UTJECAJ JEZIČNOG POSUĐIVANJA NA DJEČJI JEZIK

Djeca po uzoru na gramatičnost unutar vlastitoga jezika, proizvode nove riječi kombinirajući elemente iz stranoga jezika s onima iz domaćega. Budući da još nisu sasvim upoznata s jezičnim zakonitostima i gramatičkim pravilima, djeca će se jezikom poslužiti na način koji nalaže trenutna potreba. Unošenje strane riječi u sintaktičku strukturu materinskoga jezika i njezina zvučna neprilagođenost za njih nije prepreka korištenju posuđenica. Ukoliko je riječ nešto složenija, radi

li se o konsonatskom skupu ili je djetetu strana riječ teško izgovoriva, ono će ju prirodno prilagoditi svojemu jeziku služeći se onim obrascima koji su mu dosada poznati. Mehanizme koje su usvojila u okviru materinskoga jezika, djeca primjenjuju na drugi i strani jezik. Rječotvorba stranih ili posuđenih riječi kod djece se odvija po uzoru na materinski jezik. “Taj mehanizam podrazumijeva urođenu sposobnost stvaralačke i kreativne upotrebe jezika, tj. razumijevanje i proizvodnju novih riječi u skladu s gramatikom jezika koji se čuje (Erdeljac 2009: 294).” Djeca su u procesu rječotvorbe puno manje determinirana pa su i njihovi rezultati proizvodnje i percepcije značenja puno širi. Strana će riječ biti prilagođena gramatičkoj strukturi vlastitoga jezika. Od strane riječi na taj će način nastati tuđica, prilagođena sustavu jezika primatelja, ili potpuno nova riječ koja je u nekom segmentu uzor imala u stranoj riječi.

Bilo da se radi o biološkoj uvjetovanosti ili iskustvenim podražajima kao pokretačima usvajanja jezika, jasno je da dijete jezik usvaja postupno i u etapama. Različiti teoretičari jezika u većoj ili manjoj mjeri ističu biološki ili iskustveni uvjet kao odlučujući u usvajanju jezika. Biološki je uvjet, ako uopće postoji kao razlikovni, u manjom mjeri odgovoran za usvajanje jezika. Radi se prvenstveno o spremnosti i sposobnosti mentalnog aparata za prihvatanje izvanjskih podražaja. Pod utjecajem podražaja koje prima iz okoline, dijete stvara svoj jezični korpus, obrasce za formuliranje jezičnih konstrukcija i gramatičku strukturu. Ono usvaja modele u koje zatim unosi pojedinačne jedinice stvarajući beskonačan broj riječi i rečenica.

U kasnijim fazama razvoja, na usvajanje će jezika utjecati različiti izvori kojima dijete biva izloženo. Uloga je medija snažno izražena zbog velike izloženosti sadržajima koji se putem njih prenose. Jezik zajednice također ima veliki utjecaj na jezični razvoj. Visoka ili niska razina pismenosti, dvojezičnost i stupanj jezičnog posuđivanja u jeziku obiteljske zajednice imat će utjecaj na dječji jezik. Neizostavne su naravno i institucije za boravak djece kao što su škole i vrtići.

Učenje je kod djece u velikoj mjeri simbolično stoga izbor riječi nije uvjetovan isključivo njihovim značenjem i upotrebom unutar šire zajednice, već se radi o povezivanju izraza sa sadržajem kojemu se pridružuje simbolično i subjektivno značenje. Nerijetko se riječ koristi kao osobno ime za neki predmet ili pojavu i djetetu je, osobito mlađoj djeci, teško poopćiti značenje riječi na širi kontekst.

Jezično posuđivanje utječe na obrasce jezične rječotvorbe. Dijete usvaja model rječotvorbe u jeziku i prema tom modelu oblikuje ostale riječi. Ono usvaja riječi i na mnogim primjerima

zamjećuje obrazac. Ako riječi koje imaju značenje umanjene stvari pretežito na kraju imaju sufiks *-ić*, dijete će shvatiti da ako želi samo proizvesti umanjenicu neke riječi treba njenoj osnovi dodati isti sufiks. Tako dijete samo sudjeluje u plodnom postupku rječotvorbe. Ukoliko je dijete usvojilo obrazac iz drugoga jezika, bilo pod utjecajem medija ili vlastite dvojezičnosti, ono će postupak iz stranog jezika preslikati u materinski jezik. Upravo je takav postupak preslikavanja modela iz stranih jezika, osobito engleskoga jezika, uvjetovao mnoštvo posuđenih konstrukcija u hrvatskome jeziku (*hvala za, najbolji ikad*). Jezično se posuđivanje stoga ne odvija samo na leksičkoj razini, na kojoj je ono najuočljivije, već i na sintaktičkoj i morfološkoj. Dječji je jezik osobito izložen stranim utjecajima jer je u postupku izgradnje i dijete još nema stabilna i trajna znanja o tome što jest, a što nije obilježje njegova materinskoga jezika.

Mnoštvo posuđenih jezičnih konstrukcija i leksičkih jedinica moglo bi dovesti do postupne promjene u upotrebi šire zajednice. Iako standardna norma jasno propisuje što je u jeziku ispravno i točno, a što nije, jasno je da upotreba jezika u široj zajednici u velikoj mjeri odstupa od norme. Učestala upotreba stranih elemenata mogla bi utjecati na istiskivanje elemenata koji su izvorno hrvatski. Budući da je upotreba ono što jeziku daje život, potrebno je inzistirati na očuvanju hrvatskih rječotvornih postupaka i leksičnih jedinica kao onih kojima se koristi veći dio govornika hrvatskoga jezika.

4. UTJECAJ MEDIJA NA DJEČJI JEZIK

Djeca modernoga doba svakodnevno su izložena različitim medijskim sadržajima, a sadržaji su nerijetko na engleskom jeziku. Mrežne usluge za razmjenu podataka, kao što je *Youtube*, obiluju pjesmicama, videima i crtanim filmovima za djecu čiji su autori većinom s engleskoga govornoga područja. Djeca slušaju i gledaju sadržaje na engleskom jeziku, usvajaju pojedine riječi te ih uklapaju u vlastiti jezik. „Pri tome dijete ne ponavlja sve što čuje, već odabire što će oponašati, pojedine riječi ili rečenične dijelove, koji se mogu javiti i u promijenjenom obliku (Babić 1992: 343).“ Simbolične riječi koje ih podsjećaju na pojedini sadržaj neupitno usvajaju i povezuju sa značenjem koje za njih ima neki medijski sadržaj. Na primjer, *monster* je pojedino i samo to određeno čudovište. Ono nerijetko uopće nije strašno i njegova su obilježja bitno izmijenjena.

Riječ *monster* ne primjenjuje se za imenovanje svih čudovišta nego je usko usmjereno na samo jedan lik, gotovo kao osobno ime. Dolazi do sužavanja ili proširivanja značenja u odnosu na značenje koje riječ ima u jeziku iz kojega se posuđuje. Nova riječ ne isključuje nužno inačicu iz domaćega jezika. Domaća se inačica i dalje upotrebljava u širem značenju. Nerijetko djeca istovremeno upotrebljavaju istoznačnice iz dvaju jezika, ali svakoj dodjeljuju vlastiti kontekst. Kada se dijete upozori da stranu riječ može zamijeniti riječju koju već poznaje, ono negoduje i odbija obrazlažući da se radi o drugoj stvari i da to nije ono na što ono misli. Proširivanje značenja u pojedinim praktičnim primjenama utječe na promjenu značenja u teoriji. S vremenom, riječ dobiva dodatna značenja koja postaju općeprihvaćena.

Većina djece svakodnevno je, barem pola sata, izložena medijskim sadržajima u kojima se pojavljuju riječi iz engleskoga jezika. Istraživanja su pokazala da su djeca u prosjeku svakodnevno dva do tri sata izložena nekoj vrsti medijskih sadržaja (Đuran; Koprivnjak; Maček 2019). Izloženost medijskim sadržajima ima svoje negativne posljedice, ali medijski sadržaji isto tako mogu pozitivno utjecati na razvoj kreativnosti i vještina vezanih uz moderne tehnologije (Đuran; Koprivnjak; Maček 2019).

Odrasli su sve skloniji u komunikaciji upotrebljavati stranu inačicu za riječi koje su u hrvatskom odavno dostupne i u potpunosti istovrijedne. Glagol koji se u zadnje vrijeme sve češće može čuti u medijskom prostoru je glagol *komunicirati*, ali ne u značenju obostrane razmjene poruka nego u značenju jednostranog iskaza ili izjave. Na primjer: *Ja sam to komunicirao* pojavljuje se u značenju *Ja sam to izrekao, rekao ili izjavio*. Radi se o ulasku novih rekcijских modela kao što je *komunicirati što* (Margić 2009: 60). Glagol *komunicirati* u dječjem jeziku nije učestao zbog njegove težine izgovora i neprilagođenosti dječjem jeziku, ali je dobar primjer olakotne upotrebe strane inačice za nešto što je moguće jasno, sažeto i mnogo preciznije izreći na hrvatskome jeziku. Glagol *komunicirati* u novom značenju zacijelo ne predstavlja opasnost za dječji jezik, ali nije nemoguće da se ona uvuče u širu upotrebu na štetu domaće inačice. Trebalo bi prvo u jeziku odraslih promijeniti svijest o tome da strana inačica nije uvijek bolja, valjanija i znanstvenija. Svijest odraslih utjecat će na dječji jezik na isti način kao što sada negativno utječe, unoseći veliku količinu nepotrebnih posuđenica u dječji jezik.

5. ANGLIZMI

U hrvatskom su jeziku prisutne posuđenice iz različitih svjetskih jezika. Danas je najučestalije posuđivanje s engleskoga govornoga područja. Posuđenice iz engleskoga jezika zovu se anglizmi ili anglicizmi. Anglizmi su riječi posuđene iz engleskoga jezika koje u sebi nose bitne kulturne osobitosti govornoga područja na kojem se upotrebljavaju. Rudolf Filipović anglizme definira kao riječi preuzete iz engleskoga jezika, a koje označavaju predmet, ideju ili pojam koji su sastavni dio engleske civilizacije. Prema toj definiciji, anglizmima se smatraju sve posuđenice kojima je engleski izvorni jezik. Posuđenice koje su preuzete iz engleskog te one koje označavaju pojmove i predmete engleskog podrijetla, kao i one pojmove i predmete koji su sastavni dio života i materijalne kulture Engleske i Amerike (Filipović 1990: 17). Budući da engleski jezik već dugo nije samo jezik koji je određen granicama Engleske i Amerike, tu je definiciju potrebno proširiti. Engleski je jezik postao jezik globaliziranoga svijeta i univerzalno sredstvo sporazumijevanja ljudi iz svih krajeva svijeta. Takav status engleskom je jeziku donio tehnološki razvoj i potreba da se usvoji jedan nadnacionalni jezik koji će omogućiti lakše umrežavanje i sporazumijevanje ljudi s različitih dijelova svijeta. Nadmoć engleskoga jezika u isto je vrijeme postala prijatnija drugim manjim jezicima koji se teško nose s rastućom ekspanzijom engleskoga jezika. Početkom 90-ih godina u svim europskim jezicima dolazi do velikog prodora novih engleskih elemenata čiji je status teško odrediti jer nije moglo doći do njihove potpune integracije. Iako se radi o posuđivanju elemenata iz zemljopisno udaljena jezika, razlike između udaljenog i bliskog posuđivanja počinju nestajati uslijed naglih tehnoloških promjena, koje mijenjaju i osobine komunikacije (Sočanac 2003: 121). Većina građana zapadne Europe i razvijenijih dijelova svijeta služi se engleskim kao stranim jezikom. Široka upotreba dopušta engleskom jeziku prodor u velik broj jezika. Svaka dvojezičnost nosi sa sobom međudjelovanje dvaju jezika kojima se govornik koristi. Nesrazmjer između engleskoga jezika i svakog drugog jezika s kojim on dolazi u dodir temeljen je na njegovoj neusporedivo većoj zastupljenosti u javnom prostoru. Utjecaji su među jezicima obostrani, ali oni mogu biti povoljni i nepovoljni. Kad su posrijedi dva neravnopravna jezika, jezik velikoga i jezik maloga naroda, ili jedan svjetski, a drugi nesvjetski tada nepovoljan utjecaj trpi samo slabiji jezik (Babić 1995: 64). Čini se da mali jezici, kao što je hrvatski, nemaju šansu u odnosu na globalni engleski jezik pogotovo ako uzmemo u obzir da je engleski znatno utjecao i na mnogo veće jezike,

kao što su njemački ili francuski.⁶ Mnogi naši jezikoslovci već dugi niz godina ističu potrebu odupiranja pomodarskom kozmopolitizmu u jezikoslovlju. Upozoravaju na to da zagovornici širokogrudne uporabe tuđica opravdavaju to svojim internacionalističkim, kozmopolističkim ili, u novije doba, globalističkim razlozima (Težak 2004: 39). Nemoguće je u potpunosti zaustaviti proces jezičnog posuđivanja u društvenim prilika današnjice no, potrebno je osvijestiti moguće štetne posljedice prekomjernog posuđivanja.

6. STUDIJA SLUČAJA

Cilj ovoga rada jest donijeti prikaz trenutnoga stanja u jeziku na malom, ali reprezentativnom uzorku. Metoda studije slučaja smatra se najboljom metodom za ovakav tip znanstvenoga proučavanja jer se radi o kvalitativnoj metodi kojom se proučava određeni slučaj. Takvu definiciju donosi Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Studija slučaja polazi od sagledavanja svih važnijih aspekata jedne pojave ili događaja, uzimajući kao predmet proučavanja pojedinca ili neku užu zajednicu. Uzorak je studije slučaja namjeran, nije slučajna. Proučavanje je planirano i usredotočeno na poseban slučaj u posebnom kontekstu. Radi se o intenzivnom i produljenom proučavanju u stvarnom i prirodnom okruženju. Pitanja na koja se u studiji slučaja primarno pokušava dati odgovor su zašto i kako. Rezultati se tom metodom dobivaju u relativno kratkom roku (Biličić 2005: 226).

Polazi se od specifikacije problema kao polazišta. Zatim se stvara nacrt istraživanja u kojemu se strogo definiraju pojmovi, ciljevi i varijable. Istraživanjem se nastoje izvesti što točnija mjerenja. U istraživanju takvog tipa koriste se različite vrste kvantitativnih i kvalitativnih podataka. Promatranjem i bilježenjem oblikuje se okvir unutar kojega se smješta subjekt sa svojim posebnostima i karakteristikama. Metodom zapažanja u prirodnom okruženju mogu se izdvojiti posebnosti koji bi bilo teško uočiti na većem uzorku ili u širem kontekstu, a vrijedan su izvor za istraživanja koja će se baviti općom problematikom. Prilikom izrade studije slučaja radi se o malom uzorku koji je reprezentativan za teoriju, ali se ne može poopćiti na cijelu populaciju. On

⁶ O podređenom položaju malih jezika i opasnosti od njihova izumiranja te nastojanju u okviru Europske unije na njihovu očuvanju vidi u Kryžan- Stanojević, 2009

je bitno usmjeren na pojedinca koji je slika kolektiva, ali ne donosi informaciju o kolektivu općenito. Cilj studije slučaja nije dati odgovor na općenitoj razini već donijeti prikaz onoga što se događa na pojedinačnoj razini, a moglo bi imati neko značenje za širu sliku. Proučavane karakteristike definiraju se kao poželjne ili nepoželjne i nastoji se ponuditi rješenje za trenutnu situaciju. Studija slučaja bavi se nekom zatečenom situacijom u realnom svijetu. Zbog toga je njeno proučavanje usredotočeno na praksu u korelaciji s prijašnjim teorijskim spoznajama. Poznate se teorije nastoji podržati ili dovesti u pitanje ne bismo li time proširili uvid u već postojeća znanja. U studijama slučaja nastoji se dati nove uvide u procese koji su prihvaćeni unutar neke znanstvene discipline (Biličić 2005: 218 – 223).

Studija slučaja, čiji su rezultati izneseni u ovom radu, ima za cilj prikazati kako se jezično posuđivanje, koje se događa u jeziku kao cjelini, odražava na jezik najmlađih. Jezik jednog djeteta uzima se kao primjer koji ocrtava opću problematiku, ali na poseban način. Prikupljeni korpus ujedno je i zapis svih riječi koje se u djetetovu rječniku pojavljuju. Ne radi o riječima koje su u širokoj upotrebi, upotrebi koja se odnosi na djecu uopće, ali pokazuje određenu sklonost posuđivanju pojedinih stranih riječi unutar populacije djece predškolske i rane školske dobi.

6.1. POJEDINAČNA STUDIJA

Studijom slučaja iznesenom u ovom radu obuhvaćen je govor djevojčice u godini prije polaska u školu. Studija se zasniva na promatranju i bilježenju podataka u periodu od nekoliko mjeseci. Dijete se promatra u prirodnom okruženju i nije izloženo upitnicima ni intervjuima. Dijete nema svijest o tome da je izloženo proučavanju zbog čega je njegov govor potpuno prirodan i neopterećen. Struktura rečenice nešto je složenija od rečenica malenoga djeteta budući da se radi o djetetu koje je u godini pred školu i ma razvijen rječnik i sintaktički okvir. Većinom se radi o jednostavno složenim rečenicama pravilne strukture i gramatički točnima. Povremeno se pojavljuju neka odstupanja karakteristična za dijete ove dobi. Usporedbom s istraživanjem Ivone Tatar vidljivo je da se radi o općenitoj praksi koja se pojavljuje kod većine djece u ovom stupnju jezičnoga razvoja (Tatar 2013). Vidljivo je da dijete učestalo koristi zamjenice na početku rečenice i da je sintaktička struktura povremeno inverzna propisanoj standardnom normom. Iako se radi o pojedinačnom

slučaju, moguće je pretpostaviti da se većinom posuđenica koje promatrano dijete koristi, koriste i ostali predškolci. U susretima s drugom djecom iste dobi, primjećuje se korištenje istih izraza. Izloženost djece istim medijskim sadržajima doprinosi njihovoj zajedničkoj upotrebi posuđenica koje vrlo brzo ulaze u njihov razgovorni jezik i na taj se način učvršćuju u korpusu kojim djeca raspolazu. Ovdje se ne radi samo o izravnom utjecaju medija na jezik pojedinca, nego i o utjecaju kolektiva koji u razgovoru upotrebljava riječi stranoga podrijetla. Dijete koje pohađa predškolsku ustanovu ili vrtić izloženo je jezičnom utjecaju od strane svojih vršnjaka i šire zajednice u kojoj se kreće. Kod veće djece ne može se više govoriti o isključivom utjecaju materinskoga jezika, kao onoga jezika koji se govori u roditeljskom domu, već se radi o više različitih utjecaja koji utječu na djetetov izbor najprikladnijega za izražavanje. Dijete bira riječ koja se njemu čine najbližim prikazom onog značenja koje za njega nosi pojedina riječ. Semantički parnjak izraza i stilska vrijednost pojedine iskazne inačice imaju važnu ulogu u odabiru inačice kojom će se dijete poslužiti. Inačica koju koriste drugi vršnjaci bit će primamljivija zbog svoje modernosti i konotacija koje ima zbog okoline u kojoj se koristi. Takva će inačica, zbog učestale upotrebe u zajednici u kojoj dijete svakodnevno boravi, ubrzo zauzeti prostor koji je prije možda imala domaća inačica. Jeziku stoga ne treba pristupati samo kao sredstvu komunikacije već ga treba promatrati u širem sociološkom okviru. Prednost engleskoga jezika upravo je zaposjedanje društvenog prostora i širenje među mlađim uzrastima.

6.2. KONTEKST

Dijete koje je obuhvaćeno istraživanjem obitava u vrtićkoj skupini za predškolski uzrast. Istraživanjem je obuhvaćena zadnja godina prije škole i početak školske godine prvoga razreda. Razdoblje proučavanja nešto je duže od pola godine. Za vrijeme proučavanja dijete se nalazi u domaćem okruženju i izražava se potpuno spontano. Rečenice su usmjerene prenošenju osobnih dojmova, zapažanja, želja i potreba. Zapisivane su doslovno i uz njih je bilježen datum kada su izgovorene. Pojedine rečenice su izravno povezane s nekim medijskim sadržajem dok su druge rečenice izrečene nevezano uz izravan medijski podražaj. Dio riječi dijete usvaja iz medija, crtanih filmova, Youtube videa, a dio preuzima od zajednice u kojoj boravi. Riječi koje dijete preuzima iz zajednice uglavnom su one kojima se koristi i odrasla populacija, s iznimkom riječi vezanih uz

kreativni rad. Bitno je naglasiti da proučavano dijete ima izraženo zanimanje za kreativni rad, osobito likovni, i da je dosta sadržaja koje dijete usvaja vezano uz to područje. Druga djeca s kojom ono dolazi u dodir također koriste iste izraze. Kod djevojčica osobito su izražene riječi koje se odnose na ukrašavanje i kreativni rad kao što su: *gliteri, stikeri, clay* i slično. Jezično je posuđivanje uz leksik imalo snažan utjecaj i na područje sintakse. Sintaktičko je posuđivanje osobito izraženo kada se radi o posuđivanju iz engleskoga jezika. „Čini se da je od najezde riječi gori udar na hrvatski jezik u području sintakse (Težak 2004: 39).“ Nerijetko dijete kao uzor uzima sintaksu stranoga jezika kao u primjeru: *Lana sama šeta psa. She walk a dog*. Dolazi do doslovnog preslikavanja engleske sintaktičke strukture na drugi jezik. „Neologizmi, dakle, reproduciraju postojeće tvorbene modele i analogijom se na taj način dobiva velik broj novih riječi građenih prema stanovitoj predlošku (Dimanovski 2005: 97).“ Glagolska struktura također je pod utjecajem engleskih uzora. Prilagodba stranom modelu utječe na promjene u prijelaznosti glagola „Utjecaj engleskog jezika dovodi i do promjene prijelaznosti neprijelaznih glagola (*šetati psa*) (Margić 2009: 60).“ Glagol koji u hrvatskome jeziku nije tražio dopunu u akuzativu sada ju dobiva po uzoru na model iz engleskoga jezika.

6.3. PRIKUPLJENI KORPUS

Korpus sadrži pune rečenice koje izgovara dijete predškolskoga uzrasta u svakodnevnim situacijama. Rečenice su uglavnom jednostavne i izjavnog su tipa. Korpus se sastoji od anglizama koji se uglavnom pojavljuju na razini leksika, no u nekim se primjerima radi i o kopiranju engleskih modela na razini sintakse i semantike. Navedene su i rečenice u kojima se ne pojavljuju anglizmi, ali se pojavljuje domaći parnjak posuđenoj riječi kako bi se prikazalo u kojim slučajevima i na koji način dijete koristi obje inačice, stranu i domaću. Uz rečenicu su bilježeni datumi kada je izrečena pa se prikupljena građa prikazuje kronološki.

6.3.1. LEKSIČKE POSUĐENICE

Trebam sastojke za slajm/slime. (23. svibnja 2021.)

Radim figrice od kleja/clay-a. (23. svibnja 2021.)

Moram čekati da mi se ugrije klej/ clay. (23. svibnja 2021.)

Želim da miпустиš tutorial za crtanje. (4. lipnja 2021.)

Došao je novi čelend/challenge u crtanju. (4. lipnja 2021.)

Budi kreativna. (8. lipnja 2021.)

Mi smo pseća patrola. (7. srpnja 2021.)

Trebat će nam školski ruksak. (1. kolovoza 2021.)

I ti imaš neke talente. (5. kolovoza 2021.)

U vrtić nosim pastele. (3. rujna 2021.)

Imamo tamo i memori. (3. rujna 2021.)

Ona je sa mnom u timu na sportskoj grupi. (9. rujna 2021.)

Na bilježnici su stikeri. (14. rujna 2021.)

Definitno/definitivno sam gotova. (15. rujna 2021.)

Mi smo dobar tim. (3. listopada 2021.)

Pošalji joj smajlića/smile. (5. listopada 2021.)

To je prenkić/prank. (7. listopada 2021.)

Želim Pepu pig. (8. listopada 2021.)

To je piratska družina. (8. listopada 2021.)

Mogu vidjeti kakve imaš emotikone? (24. listopada 2021.)

Ja ću biti detektiv. (4. studenoga 2021.)

Ti lovi, ti si monster. (13. studenoga 2021.) / Strašno mi je ovo čudovište. (21. veljače 2022.)

Možemo slagati puzle? (17. studenoga 2021.) / Slažemo slagarice. (5. prosinca 2021.)

Stavit ću glitere na čestitku. (2. prosinca 2021.) / Trebat će mi još šljokica. (27. listopada 2021.)

Daj mi jedan smajl/smile. (2. prosinca 2021.)

Ti nisi u trendu. (4. prosinca 2021.)

Došao je novi dječji magazin. (15. prosinca 2021.) / Kupi mi ovaj časopis. (13. listopada 2021.)

Imat ćemo parti. (15. prosinca 2021.) / Bila je baš dobra zabava. (1. siječnja 2022.)

Danas je talent show. (18. prosinca 2021.)

Ja sam heroj. (19. prosinca 2021.)

Volim sve što je magično. (20. prosinca 2021.) / Kako je to čarobno. (26. prosinca 2021.)

Idem i ja s tobom u šoping. (20. prosinca 2021.)

Kupi mi mafin! (20. prosinca 2021.)

Koje kanale sve imamo? (21. prosinca 2021.)

Uz časopis dobiješ i popet/pop it. (21. prosinca 2021.)

Joystick mi blinka. (29. prosinca 2021.)

Moramo lajkati ovaj video. (30. prosinca 2021.)

Zašto ja ne mogu surfati? (8. siječnja 2022.)

Hoćemo gledati kakvih ima trejlera? (10. siječnja 2022.)

Mi smo ga prekovali. (11. siječnja 2022.)

Crtam flamingosa. (12. siječnja 2022.)

Mislim na novi tutorial. (13. siječnja 2022.)

Ima unicorn pernicu. (14. siječnja 2022.) / Najdraža životinja mi je jednorog. (20. veljače 2022.)

Volim čokoladne donute. (19. siječnja 2022.)

Braco želi moj popet. (20. siječnja 2022.)

On igra kompjuter. (21. siječnja 2022.)

On je u šoku. (23. siječnja 2022.)

Ja ću samo pomfrit. (27. siječnja 2022.)

Neću hamburger. (27. siječnja 2022.)

Pošalji mi to na printer. (18. veljače 2022.)

Učiteljica nam je to pokazivala na slajdovima. (25. veljače 2022.)

Iva ti je poslala link. (4. ožujka 2022.)

Zašto su nas blokirali? (9. ožujka 2022)

Iko je baš bio u elementu. (14. ožujka 2022)

6.3.2 SINTAKTIČKE POSUĐENICE

Na sintaktičkoj razini dolazi do promjene u prijelaznosti glagola unutar sintaktičke strukture, a pod utjecajem modela iz engleskoga jezika.

Lana sama šeta psa. (10. lipnja 2021.)

Mogu ja s njom šetati psa? (10. lipnja 2021.)

Oprosti za vikanje. (20. studenoga 2021.)

Hvala za kolač. (2. prosinca 2021.)

Imam listu želja za Božić. (22. prosinca 2021.)

Kako ja mogu pomoći s kolačima? (24. prosinca 2021.)

Hvala za poklon. (26. prosinca 2021.)

6.3.3. MORFOLOŠKE POSUĐENICE

Engleski je model utjecao na tvorbu superlativa, najvišeg stupnja u komparaciji pridjeva. Dodatno se intenzivira stupanj superlativa dodavanjem intenzifikatora po uzoru na engleski jezik.

Tetak Robi mi je najviše fora. (5. kolovoza 2021.)

Ti si najbolja mama ikad. (11. listopada 2021.)

To mi je najdraže ikad. (26. prosinca 2021.)

6.4. ANALIZA KORPUSA

Velik dio korpusa sastoji se od leksičkih posuđenica. Riječi iz hrvatskoga jezika zamijenjene su riječima iz engleskoga jezika pri čemu je zadržano mjesto i kontekst u kojemu se nalazila domaća inačica. Posuđene riječi vezane su uz područje medija, crtanih filmova, kreativnoga rada i modernih tehnologija. Manji se dio odnosi na životinjski svijet, hranu i svakodnevne situacije. Mnoge navedene riječi trajno su prisutne u hrvatskom jeziku dugi niz godina i ne mogu se smatrati novim posuđenicama dok je manji broj potpuno nov i nije ga upotrebljavala prethodna generacija. Osobito se to odnosi na područje kreativnosti u kojemu je *clay* preuzeo mjesto *plastelina*, a *stikeri naljepnica*. Hoće li se nove riječi u našem jeziku zadržati ili se radi samo o kratkoročnoj posudbi, teško je reći. Posuđenice za koje u jeziku domaćinu postoji valjana inačica često se ne uspijevaju održati i bivaju iz jezika izbačene kao što su u njega i ušle. Velikim se dijelom radi o ad hoc ili citatnim posudbama čija je uporaba stvar prolazne mode, te mnoge izlaze iz jezika primaoca jednakom brzinom kojom su se u njemu i pojavile (Sočanac 2003: 121). Takve su riječi rezultat trenutne mode koju donosi neki medijski sadržaj ili predmet koji je trenutno u širokoj upotrebi. Kada govorimo o novim riječima kojima se koriste djeca, onda je izraz *pop it* dobar primjer. Radi se o igrački antistresnog tipa koja se sastoji od gumenih balončića koji se stišću. Trenutno je to jedna od najpopularnijih igračaka među predškolskom i školskom djecom. Naziv *pop it* među djecom se uvriježio i oni su ga prihvatili kao naziv za taj predmet ne promišljajući njegovo pravo

značenje. Prilagodba koja se pri usvajanju dogodila išla je u smjeru pojednostavljivanja izraza pa dijete govori o *popetu*. *Popet* je ta igračka i nijedna druga koja bi imala slično svojstvo, da se može stiskati. Mogućnost stiskanje nije odrednica značenja koju bi dijete uzelo kao korelativnu. *Popet* je ime kao i osobno ime i u njemu se ne traži značenje budući da je strani izraz djetetu nepoznat. Ukoliko bismo stranu riječ preveli na domaći jezik, uspostavila bi se značenjska veza među svojstvima istih predmeta i dijete bi postalo svjesno što zapravo naziv *pop it* znači. Mogli bismo govoriti o *stiskavcu*, *puckalici* ili *tipkalici*. Osobito je važno da zamjenska riječ bude jednako lako pamtljiva i primjerena dječjem uzrastu.

Dijete ponekad koristi više inačica iste riječi, stranu i domaću, kao što je to na primjeru *časopisa* i *magazina*. Češka posuđenica *časopis* koja je zbog svoga slavenskoga podrijetla znatno prikladnija našem jeziku dobila je svoga anglosaksonskoga parnjaka *magazin*. Riječ *magazin* nije nova u našem jeziku, ali je njezina upotreba neopravdana. Mnogi jezikoslovci prednost pred uporabom engleskih posuđenica daju inačicama posuđenima iz grčkoga i latinskoga jezika, a zatim onima iz slavenskih jezika.

U dječjem jeziku pojavljuju se proskribirane prijedložne konstrukcije kao u primjeru *oprosti za vikanje*. „U hrvatskome su se jeziku otprije ustalile proskribirane prijedložne konstrukcije poput *hvala ti za nešto* umjesto *hvala ti na nečemu* i *oprosti za nešto* umjesto *oprosti zbog nečega* za koje se može pretpostaviti da su danas dodatno dobile na učestalosti pod utjecajem engleskih izraza *thank you for something* i *sorry for something* (Margić 2009: 59).“ Dijete će u drugoj situaciji koristiti izraz *oprosti zbog toga što sam bio zločest/zločesta* tako da se može govoriti o usporednoj upotrebi hrvatske i engleske inačice. Puno je češća upotreba engleskog modela kada se radi o kombinaciji s riječju *hvala*. Dijete će zbog jednostavnosti radije odabrati inačicu *hvala ti za kolač* nego *hvala ti na kolaču*.

Konstrukcija koja intenzivira značenje pridjeva kod djece je vrlo česta. Dijete će u igri uzviknuti *ja sam najbolji ikad* ili će isti kompliment dati nekome drugome. U konstrukciji *najbolji ikad* snažno je izražen utjecaj engleskoga jezika (Margić 2009: 60). Cilj je ovim oblikom dodatno naglasiti i pojačati značenje poruke koju se želi prenijeti. Radi se o doslovnom prevođenju engleskoga izraza *the best... ever*. U našem bi jeziku bilo dovoljno jednostavno reći *najbolji* jer *najbolji* je superlativ i znači najviši stupanj nekog svojstva. Nepotrebno je dodavati riječ *ikad* jer ne postoji jači ili veći stupanj od onoga izrečenoga superlativom.

Glagolski pridjev radni i glagolski pridjev trpni pod utjecajem engleskoga jezika postaju najupotrebljiviji glagolski oblici i njihovo se korištenje širi na štetu drugih glagolskih oblika koji pod utjecajem takvih promjena bivaju istisnuti. Ne radi se samo o korištenju ovih oblika u slučajevima u kojima su se oni oduvijek koristili, jer oni jesu praktično najupotrebljiviji, nego se radi o njihovom prodoru na mjesta na kojima bi bilo bolje upotrijebiti neki drugi glagolski oblik. Hiperprodukcija participa posljedica je traženja uzora u engleskom jeziku (Margić 2009: 60). Jednostavnost kao bitna odrednica engleskoga jezika njegova je velika prednost kada govorimo o učinkovitosti komunikacije. Ipak, jednostavnost nije jedina kvaliteta koju jezik treba imati. Bogatstvo je jezika njegova mogućnost izražavanja kompleksnijih sadržaja te mogućnost da se isti sadržaj iznese na različite načine. Stilska i poetska vrijednost jezika bivaju degradirane kada se jezik svodi samo na sredstvo svakodnevne komunikacije. Bogatstvo glagolskih oblika, i očuvanje onih arhaičnih, ima veliku vrijednost kada se radi o izražajnosti i potencijalu jezika.

Neke su riječi u hrvatski jezik ušle prije nekoliko generacija i dosad su se prilagodile jeziku primaocu. Takve su riječi *hamburger*, *kompjuter*, *tim* i slično. Na njihovu smo se upotrebu u svakodnevnom životu već navikli i više ih gotovo i ne percipiramo kao strane riječi. One su prošle proces grafijske i sintaktičke prilagodbe. Slično se događa s novom engleskom posuđenicom *prank* u značenju šale, smicalice, podvale. Dolazi do promjene vokala a u e, a na tome tragu lako se oblikuje i glagolski oblik *prenkovati* u značenju nasamariti, našaliti se. Upotreba toga izraza posljedica je i smiješnih sadržaja i šaljivih videa koji se prenose društvenim mrežama. Izraz je prvo ušao u jezik odraslih koji su onda isti unijeli u sadržaje namijenjene djeci.

Primjer *puzle* i *slagarice* pokazatelj je usporedne upotrebe dviju inačica, domaće i strane. Dijete kombinira obje inačice, ovisno o situaciji i kontekstu. *Slagarica* je u potpunosti valjana i dostatna za prenošenje značenja na hrvatskome jeziku, ali je upotreba riječi stranoga podrijetla *puzle* ili *pazle* u javnom prostoru dovela do toga da je dijete nju usvojilo. S druge strane, *igra memory* u značenju igre pamćenja nema domaćeg parnjaka koji je ušao u široku upotrebu. Ne bi bilo loše u tom kontekstu predložiti izraz *pamtilica* umjesto *igra pamćenja* jer se u praksi, osobito kod djece, rijetko i puno teže usvajaju višestruki nazivi.

Posuđenica *muzika* u odnosu na domaću bliskoznačnicu *glazba* nije redundantna jer je njihova domena značenja u potpunosti različita. *Glazba* nosi značenje uzvišene umjetnosti dok *muzika* ima konotaciju jeftine zabave i niske umjetničke vrijednosti. „U tom nam smislu kao dodatni argument

može poslužiti i de Saussureova dihotomija značenje/vrijednost budući da engleska riječ *music* i hrvatska replika *muzika* dijele osnovno značenje, ali imaju različite vrijednosti unutar matičnih sustava: unutar sustava hrvatskoga jezika *posuđenica muzika* posjeduje bliskoznačnicu *glazba* koja ograničava njezinu upotrebu, dok se u engleskom jeziku riječ *music* upotrebljava u svim kontekstima (Belaj; Faletar 2007: 17–18).“

Za izražavanje konačnosti dijete koristi riječ *definitivno*, ali je zbog svoje kompleksnosti ta riječ pojednostavljena, kako potvrđuje korpus, dijete govori *definitno*. Riječ *definitivno* u hrvatskom se, od svoje pojave, upotrebljava u značenju konačno. U novije vrijeme, riječ dobiva još jedno značenje, a to je sigurno ili zasigurno. Po uzoru na engleski jezik, udvostručuje se značenje od prije poznate riječi. Dijete riječ ne upotrebljava često i ne upotrebljava ju u novom značenju, ali bi s učestalnom upotrebom moglo doći do proširivanja značenja. „Riječima koje su formalno slične engleskim riječima često se pridružuje značenje engleskog parnjaka, što može dovesti do razvijanja novih značenja domaćih i udomaćenih riječi i, prema nekim autorima, do nepotrebne višeznačnosti (*definitivno=konačno/definitely=sigurno*) (Margić 2009: 64).“

Pod utjecajem engleskoga jezika u hrvatski jezik ulaze i razni diskursni obrasci (*Kako vam mogu pomoći? Veselimo se Vašem dolasku!*) (Margić 2009: 65) Takve oblike usvajaju i djeca. Slušajući odrasle ukućane, dijete kopira model i upotrebljava ga unutar vlastitog konteksta. Uslužnu sintagmu *kako vam mogu pomoći* dijete će upotrijebiti kada želi prikazati sebe kao onoga koji je na usluzi ukućanima u svakodnevnim poslovima.

Posebnu skupinu *posuđenica* čine one žargonskoga tipa. Iako su one u dječjem jeziku manje učestale nego u starijih školaraca i tinejdžera, ipak se ponekad nađu i među mlađom djecom. Djeca uče od uzora, a uzori su nerijetko starija djeca, rođaci, televizijske zvijezde i slični. Riječi kao što su *zakon*, *kul*, *fora* u svojstvu se pridjeva vrlo često koriste. Dijete, kada želi opisati neki predmet ili osobu, također poseže za tih pridjevima. Uz njega se ponekad pojavljuje komparacija u superlativu: *naj kul*, *najviše fora*. Slično kao i kod pojačavanja prilogom *ikada*, pridjev se pokušava dodatno naglasiti. Posljedica je to načina na koji se naglašavanje pridjeva postiže u engleskom jeziku. Uz pridjev se dodaje neka druga intenzivirajuća riječ: *naj*, *ikad*, i slično. „U jeziku žargona osim posve novih tvorbi veoma su česte semantičke *posuđenice*: mnogim se starim značenjima dodaju nova- najviše je, naravno, imenica, ali relativno velik broj pridjeva i glagola, npr. *zakon=odlično* (Dimanovski 2005: 54).“ *Fora*, *kul*, *nice*, *pretty* i mnogi drugi pridjevi iz

engleskoga jezika preplavili su jezik mladih što zbog stila i mode, a što zbog velike izloženosti vanjskim utjecajima. Može se reći da se radi o osobitom životnom razdoblju u kojemu mladi posežu za takvim posuđenicama i da one s odrastanjem izlaze iz upotrebe pa su manjom ugrozom za očuvanje domaćih pridjevskih inačica.

Korištenje prefikasa i sufikasa za stvaranje novih riječi najrasprostranjenija je metoda. Sufiksacija je najplodniji proces rječotvorbe u hrvatskom jeziku, i među domaćim riječima i među posuđenicama. Domaći sufiks dodaje se stranoj osnovi i tako nastaje nova riječ koja osnovom ostaje slična stranoj dok se pomoću domaćeg sufiksa prilagođava jeziku primaocu. Korpus donosi nekoliko primjera sufiksacije, a možda je najzanimljiviji onaj koji se odnosi na novu posuđenicu *prank* u značenju šale, podvale. Osnova *prank* prilagođava se mijenjanjem vokala a u e, a zatim se na nju dodaje domaći sufiks *ić* i tako nastaje *mala šala ili prenkić*. Sufiksi koji služe opisivanju značenja imenica ili pridjeva u smislu njihova pojačavanja ili umanivanja kombiniraju se sa stranim osnovama koje u dobrom dijelu slučajeva ostaju nepromjenjene. Stariji primjer sufiksacije jest *biciklijada* u kojemu se stranoj osnovi na isti način dodaje nastavak za tvorbu glagolske imenice. Sufiksacija je najčešći postupak u stvaranju neologizama, npr. *bicikl/ biciklijada* (Dimanovski 2005: 97).

Metafora je još jedan način na koji se u hrvatskom jeziku prilagođavaju strane riječi. Primjer nove riječi nastale metaforom jest *miš* u značenju vanjske računalne komponente. „I ovdje se, kao i kod metonimije, u stvari radi o neosemantizmima, dakle novim značenjima već postojećih leksema. Najčešće je riječ o prenesenom značenju nekoga konkretnoga pojma, pri čemu oba značenja dalje supostoje u jezičnoj uporabi (Dimanovski 2005: 105).“ Bilo bi suvišno u sadašnjem trenutku ustrajati na stvaraju domaćih inačice kada se radi o posuđenicama koje su uvelike srasle s hrvatskim jezikom. Otpor korisnika računalnih usluga bio bi znatan, a mogućnost da novotvorenice iz domaćega jezika uđu u upotrebu gotovo da i ne postoji. Računalna oprema dobar je primjer slučaja u kojemu treba primiti posuđenice iz stranoga jezika, ali ih treba nastojati što bolje uklopiti i prilagoditi jeziku primaocu.

Riječi koje ulaze u široku upotrebu, a nalaze se i u korpusu dječjega jezika, odnose se na proizvode globalne kulture. Takvi su proizvodi često prehrambene namjene kao na primjer: *pomfrit, donut, muffin*. Iako postoje domaće zamjena za iste: *prženi krumpirići, krafna, kolačić u čašici* oni nisu značenjski potpuno podudarni. Strani izrazi odnose se na točno određenu vrstu proizvoda koja bi

u hrvatskome jeziku zahtijevala opisnu konstrukciju. Na primjer, *donut* je čokoladna krafna okruglog oblika s rupom u sredini. Riječ *krafna*, s druge strane, može značiti bilo koju krafnu s bilo kakvim punjenjem i biti s rupom ili bez nje. Te posuđenice imaju različitu semantičku vrijednost i nisu u potpunosti zamjenjive domaćim inačicama.

Prikupljeni korpus donosi i mnogo stranih riječi koje su u hrvatski jezik ušle u području kreativne industrije. Takav je rezultat zasigurno uvjetovan posebnostima koje nosi pojedinačan slučaj koji je uzet kao predložak. Ne možemo govoriti da je prodor stranih riječi karakterističan za cijelu generaciju predškolaca i mlađih školaraca. S obzirom na to da je pojedinac sklon utjecajima zajednice u kojoj boravi, pretpostavlja se da je moguće da se radi o pojavi nešto široj od samog pojedinačnog slučaja na koji je istraživanje usmjereno. Riječi kojima se imenuju materijali kojima se dijete koristi u kreativnom i likovnom radu u velikoj su mjeri preuzeti iz engleskoga jezika. Primjer toga su riječi: *clay*, *slime*, *stikeri*, *gliteri* i slične. Radi se o novoj pojavi nastaloj uslijed širenja dostupnosti mrežnih usluga za kreativno usavršavanje na mlađe generacije. Djeca prethodnih generacija, još ona iz 2000-ih, koristila su *glinu*, *ljigavce*, *naljepnice* i *šljokice*, a danas su sve te riječi zamijenjene inačicama iz engleskoga jezika. Ne radi se čak ni o usporednoj upotrebi obiju inačica kao što je slučaj sa *slagaricama* i *puzlama*. Dijete se samo angažmanom roditelja upoznaje s hrvatskim inačicama, ali nastavlja s upotrebom stranih zbog potrebe sporazumijevanja s vršnjacima koji pretežito koriste strane inačice.

Slična je situacija i s imenovanjem životinja, iako se uglavnom radi o manje poznatim životinjama. Djelomice i zbog medijskih utjecaja i crtanih filmova u kojima su glavni junaci jednorogi i slična čarobna bića, dijete takve životinje naziva stranom riječju. Jednorog je tako *unicorn*, a plamenac *flamingos*. Te dvije životinje omiljene su među djevojčicama predškolske dobi pa ne čudi da upravo te životinje bivaju imenovane i hrvatskom i engleskom inačicom. Radi se ipak o izoliranim primjerima koji su vjerojatno posljedica trenutne mode i teško da će se trajno zadržati u jeziku pa stoga ne predstavljaju prijetnju za hrvatski jezik.

Korpus pokazuje da dijete u velikoj mjeri posuđuje iz engleskoga jezika. Time je potvrđena pretpostavka koja je bila postavljena prije početka istraživanja. Pretpostavka je bila da djeca modernoga doba više posuđuju zbog izloženosti medijima koji su uglavnom na engleskom jeziku. Cilj je bio u svakodnevnoj komunikaciji primijetiti i izdvojiti primjere posuđivanja iz engleskoga jezika. Navedeni korpus pokazuje da do posuđivanja dolazi u velikoj mjeri i da je ono uvjetovano

izloženošću medijima, ali i okolini koja posuđuje na isti način. Posuđenice su djelomično uklopljene, uglavnom one koje su u jeziku već neko duže vrijeme, dok su novije posuđenice manje prilagođene i uglavnom se koriste u izvornom obliku, kakav je u engleskom jeziku. Primjeri pokazuju u kojim je područjima posuđivanje izraženije i na kojim se mjestima usporedno koriste inačice iz obaju jezika, a gdje je strana inačica u potpunosti istisnula domaći parnjak. Rad donosi primjere koji se odnose na pojedinca, ali mogu poslužiti kao predložak za postavljanje pretpostavke o općem stanju jezika.

7. ZAMJENA DOMAĆIH RIJEČI STRANIMA

Zamjena se najčešće događa na razini leksika i to u imenica. Imenica na hrvatskom jeziku zamijenjena je engleskom inačicom, npr. *clay*, *party*, *memory*. Zamjene dakako ima i među pridjevima i glagolima, npr. *magično*, *piratska* te *surfati* i *blinkati*. Područja u koja ulazi najviše riječi odnose se uglavnom na moderne tehnologije, medije i poslovni svijet, a usporedno s tim ulaze pretežito u upotrebu među mlađom populacijom. Težnja za razvojem i napredovanjem u globaliziranom svijetu, mlade ljude sve više izlaže učenju na stranom jeziku. Učeći na stranom jeziku, mladi će čovjek dio jezika, kojim se koristi kao drugim, unijeti i u svoj jezik. Osobito je to izraženo u slučajevima kada se radi o nazivima koji imaju novo značenje. Ubrzani razvoj znanosti dovodi do ubrzane proizvodnje novih naziva za nova otkrića, a ti su nazivi uvijek stvoreni na engleskom govornom području i na engleskom jeziku. Potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se za nove nazive, barem u nekoj mjeri, pronašlo odgovarajuće nazive na vlastitom jeziku. Preuzimanje inačice iz engleskoga jezika često je lakše zbog stalne izloženosti medijskim sadržajima na engleskome jeziku i opće upotrebe engleske inačice, pogotovo ako se radi o skraćenicama koje su lako pamtljive kao što to često jest. Jezik mladih osobito je izložen stranim utjecajima zbog toga što mladi odrastaju u svijetu medija koji je pretežito svijet engleskoga jezika. Jezik medija se s tinejdžera sve više spušta prema najmlađima, sve do predškolske dobi. Govorimo o znatnijem utjecaju posuđenica na svakodnevni govor i jezik u cjelini. Engleski je postao u velikoj mjeri prisutan već od najranije životne dobi, bilo da je riječ o televiziji, stripovima, popularnoj glazbi, modi i drugim načinima zabave među mladima (Dimanovski 2005: 42).

8. POTREBA OČUVANJA DOMAĆEGA KORPUSA

Moglo bi se postaviti pitanje zašto u globaliziranom svijetu inzistirati na očuvanju malih jezika kada postoji globalni jezik kojim se svi možemo sporazumjeti? Jezik je u toj pretpostavci opisan tek kao sredstvo sporazumijevanja i razmjene poruka. On to dakako jest, ali to nije jedina uloga jezika. Svaki jezik u sebi nosi posebnu strukturu mišljenja. Može se misliti njemački, misliti francuski, misliti hrvatski. Svi ćemo se složiti da postoje osobitosti mišljenja na svakome od jezika. Jezik je proizvod kulturnog i povijesnog razvoja stanovnika nekog prostora. Jezik je uvjetovan razvojem i povijesnim činjenicama svojih govornika. Kao što jezik oblikuje mišljenje svojih govornika tako govornici utječu na jezik, reformiraju ga i doraduju, u njega unose i iz njega iznose. Jezik je u stalnom procesu promjene kao što je to i populacija koja se njime služi. Jezik stoga treba shvatiti kao proces. U njega je nužno unositi promjene i one su za jezik životvorne i obogaćujuće. Jasno je da jezik Marulićevih tekstova danas ne bi mogao živjeti u svojem tadašnjem obliku. Razvoj na području tehnologije i načina života uopće te potrebe govornika koje se usporedno tome mijenjaju, izmijenile su i jezik. Ipak, zadržana je temeljna osnova na kojoj se temelji svijest o istom jeziku. Jezik se razvija i mijenja, ali uvijek ostaje onaj isti, naš materinski jezik. Na isti način, događaju se promjene i danas. Naša nastojanja ne smiju biti usmjerena k potpunom odbijanju promjena. Odbijanje promjena dovelo bi do toga da jezik prestaje biti dostupan i iskoristiv u komunikacijskim situacijama današnjice. Takva bi nastojanja za jezik bila pogubna. Unošenje promjena u jezik treba biti umjereno i odmjereno. Pri tome treba tražiti sredinu između nepotrebnog zatrpavanja tuđicama i apsolutnog čistunstva koje jezik čini neupotrebljivim. Promjene trebaju biti prihvaćene onda kada one nemaju odgovarajuću zamjenu u domaćem korpusu i kad je upotreba toliko rasprostranjena da je već srasla s jezikom domaćinom. Potrebno je iznaći nove riječi kojima bi se moglo zamijeniti istoznačnice stranoga podrijetla. Takve novotvorenice su ponekad izvrsno uklopive i zamjenjive, ali nerijetko se događa da se stvaraju izrazi koji su predugi, nezgrapni i malo je vjerojatno da bi ikada u govornome jeziku mogli zamijeniti kratke engleske inačice. S druge strane, kratke engleske riječi često nisu ukopive u hrvatsku sintaksu i nemoguće ih je u potpunosti prilagoditi duhu hrvatskoga jezika. U korpusu novih engleskih riječi u hrvatskom nalazi se razmjerno malo pravih posuđenica, riječi stranoga podrijetla koje su u većoj ili manjoj mjeri prilagođene normama i ograničenjima hrvatskoga

standardnog jezika (Sočanac 2003: 171). Trebalo bi stoga težiti pronalaženju riječi unutar našeg jezika koje bi bile ekonomične u smislu da se jedna riječ zamjenjuje jednom riječju, ali takvom koja bi bila u skladu sa sintaksom i značenjem. Opisni izrazi koji se sastoje od nekoliko riječi teško će biti upotrebljeni umjesto jedne riječi, osobito među mladim ljudima koji u razgovornom stilu teže pojednostavlivanju. Kod stvaranja novih riječi treba imati na umu kontekst i uporabnu vrijednost koju bi inačica imala u praksi.

Neki su jezici stroži u propuštanju novih stranih riječi. Pretjerana puristička djelatnost može, isto kao i pretjerana popustljivost u propuštanju stranih riječi, negativno utjecati na jezik. Treba voditi brigu o dobrobiti i razvoju jezika i u formiranju leksičke norme naći pravu mjeru. Leksička je norma ovisna o stupnju purizma u nekoj jezičnoj zajednici: što je purizam jače izražen, to će i norma biti stroža prema svakoj novoj riječi koja se pojavi u jeziku, posebice ako se radi o neologizmima stranoga podrijetla (Dimanovski 2005: 27).

Dobar je kriterij za primanje stranih riječi mogućnost njihove prilagodbe jeziku u koji ulaze. Prednost treba dati posuđenicama iz jezika koji su strukturom bliži jeziku u koji se posuđuje.

Latinske i grčke posuđenice čine bazu znanstvenog i stručnog nazivlja zbog toga što one čine temelj kulture europskog prostora i zajednička su baština mnogih jezika. Ako je potrebno posezati za tuđim, tada je bolje da posežemo za sredstvima tih dvaju jezika jer oni zapravo i nisu tuđi. (Babić 1995: 78). Slavenski su jezici također bliži našem jeziku, za razliku od udaljenih jezika koji su u potpunosti različiti od našega jezika. Slično je i s posuđenicama koje dolaze sa slavenoskoga govornoga područja kao što je to u korpusu navedena posuđenica *časopis*. Neki jezikoslovci samtraju da je bolje posuđivati iz slavenskih jezika zbog strukturalne i značenjske bliskosti.

Jezično posuđivanje nije podvrgnuto samo kulturnim i povijesnim kriterijima već i ograničenjima koja donosi sam jezik. Svaki jezik, pa tako i hrvatski, ima svoje tvorbene zakonitosti o kojima treba voditi računa pri uključivanju novih riječi u naš leksički sustav. „Osim manje ili više izraženome purizmu, leksička je norma podvrgnuta i zakonitostima tvorbe riječi u nekom jeziku: u skladu s normom, u načelu ne bi trebali biti prihvaćeni oblici koji su tvoreni izvan ustaljenih tvorbenih obrazaca, premda praksa pokazuje da tome nije uvijek tako (Dimanovski 2005: 27).“ Engleski jezik nije u tolikoj mjeri srodan hrvatskome jeziku kao što su to latinski, grčki i slavenski jezici, ali je posuđivanje iz njega uvjetovano drugim uzrocima. Nadmoć engleskoga jezika u

njegovom je globalnom karakteru i masovnoj upotrebi. Posuđivanje iz njega nemoguće je izbjeći. „Istraživanja su pokazala da otprilike 40 % novih riječi pripada kategoriji posuđenica iz engleskoga (Dimanovski 2005: 40).“ Hrvatski jezik nije usamljen u ovoj statistici. Engleski se jezik širi i na prostorima mnogo većih, politički i ekonomski moćnijih zemalja kao što su Njemačka i Francuska. Teško je povjerovati da će se njegov utjecaj smanjiti, a još manje u potpunosti nestati. Potrebno je stoga prilagoditi se jezičnim kretanjima i iznutra raditi na domaćim inačicama ne bi li se one svojom dostatnošću i kvalitetom mogle oduprijeti stranim utjecajima.

9. ZAKLJUČAK

Umjereni jezični purizam odgovornost je i obaveza svih govornika hrvatskoga jezika. Inzistiranje na očuvanju hrvatskoga jezičnoga korpusa nije pitanje političke orijentacije niti se tiče samo jezikoslovaca. Različitosti jezika treba promatrati kao bogatstvo kultura svih naroda, a ne samo izvornih govornika. Zauzimanje prostora jezične raznolikosti od strane jednoga globalnoga jezika značilo bi uništavanje bogatstva mišljenja i govorenja na različitim jezicima. U jezik su utisnuti modeli mišljenja govornika pojedinoga jezika. Jezik nosi otiske kulturnoga i povijesnoga razvoja naroda koji ga upotrebljava. Napredak i razvoj jezika ni danas ne prestaje, ne postoji završna faza jezika. Nužno je stoga prihvatiti da će se jezik mijenjati pod utjecajem kulturnih okvira današnjice, a globalizacija je zasigurno vrlo važna u tom kontekstu. Jezične promjene ne treba odbijati u svakom smislu, ali one moraju ići usporedno s brigom o vlastitom jezičnom korpusu. Jezično je posuđivanje potrebno shvatiti kao proces koji može obogatiti jezik u značenjskom i oblikotvornom smislu, osobito kada se radi o pojmovima za koje u domaćem jeziku ne postoji valjanja izrazna inačica. Dječji je jezik odraz jezika odrasloga dijela stanovništva. Djeca jezik usvajaju od okoline u kojoj borave, od svojih roditelja kao prvih uzora, ali ne samo njih. Bitnu ulogu u razvoju i očuvanju domaćega korpusa u odrasloga, ali i mladoga, stanovništva imaju institucije. Institucije nisu samo vrtići i škole, nego cijeli medijski i javni prostor. Djeca upijaju izraze koje oko sebe čuju i međusobno ih razmjenjuju. Njihova je naklonjenost pojedinim inačicama rezultat njihove instinktivne privrženosti i potrebe da na što lakši i jasniji način prenesu značenje. Kriterij kojim se vode u svome izboru mogao bi nam poslužiti u stvaranju novih jezičnih inačica. Kratkoća i preciznost te dostatnost u prenošenju poruke svojstva su koja bi trebala imati svaka novotvorenica. Takve bi novotvorenice mogle konkurirati posuđenicama iz engleskoga jezika koje svoju široku primjenu mogu zahvaliti upravo tim svojstvima. Djeca su sklona instinktivno upotrebljavati jezik, ne vodeći se uvijek nizom naučenih pravila, već uporabnom vrijednošću jezika. Njihov je jezik jednostavan, značenjski nedvosmislen i usmjeren komunikaciji s drugima. Posuđenice se uglavnom pojavljuju na leksičkoj, a nešto manje na sintaktičkoj razini. Djeca ne posuđuju samo riječi iz engleskoga jezika već preslikavaju modele jezične strukture, kao što je to u komparaciji pridjeva. Posuđuju se one riječi koje su relevantne za značenje poruke i koje imaju pravu mjeru značenjske ispunjenosti i praktične iskoristivosti u jezičnoj komunikaciji. Bilo da se radi o iskustvenim ili urođenim principima u procesu usvajanja jezika, sigurno je da izloženost velikom

broju posuđenih i stranih riječi u periodu intenzivnoga jezičnoga razvoja ima za posljedicu kasnije učestalo korištenje stranih inačica.

10. LITERATURA

1. Babić, Stjepan. 1995. *Hrvatski jučer i danas*, Zagreb: Školske novine.
2. Babić, Zrinka. 1992. Podrijetlo materinskoga jezika, *Suvremena lingvistika*, 18, 339–354.
3. Badurina, Lada; Marković, Ivan; Mićanović, Krešimir. 2008. *Hrvatski pravopis*, Zagreb: Matica hrvatska.
4. Belaj, Branimir; Tanacković-Faletar, Goran. 2007. Jedan mogući teorijski model pristupa analizi jezičnoga posuđivanja, *Jezikoslovlje*, 8, 5–25.
5. Biličić, Mijo. 2005. Metoda slučaja u znanosti i nastavi, *Pomorstvo*, 19, 217–228.
6. Chomsky, Noam. 2002. *Syntactic structures*, New York: Mouton de Gruyter.
7. Dimanovski-Muhvić, Vesna. 2005. *Neologizmi: problemi teorije i primjene*, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
8. Drljača-Margić, Branka. 2009. Latentno posuđivanje u hrvatskome i drugim jezicima-posljedice i otpori, *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 35, 53–71.
9. Đuran, Antonija; Koprivnjak, Diana; Maček, Nataša. 2019. Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi, *Communication Management Review*, Vol. 04, No. 01, 270–285.
10. Erdeljac, Vlasta. 2009. *Mentalni leksikon modeli i činjenice*, Zagreb: Ibis grafika.
11. Filipović, Rudolf. 1986. *Teorija jezika u kontaktu*, Zagreb: Školska knjiga.
12. Filipović, Rudolf. 1990. *Englesko- hrvatski ili srpski rječnik*, Zagreb: Školska knjiga.
13. Filipović, Rudolf; Menac, Antica. 2005. *Engleski elementi u hrvatskom i ruskom jeziku*, Zagreb: Školska knjiga.
14. Jelaska, Zrinka. 2007. Učenje i usvajanje jezika, *Drugi jezik hrvatski: poučavanje hrvatskoga kao nematerinskoga jezika u predškoli i školi s posebnim osvrtom na poučavanje govornika bajaškoga romskoga: priručnik s radnim listovima* [ur. Lidija Cvikić], Zagreb: Profil international, 42–48.
15. Kant, Immanuel. 1970. *Kritika čistog uma*, Beograd: Kultura.
16. Kryžan-Stanojević, Barbara. 2009. *Lice i naličje jezične globalizacije*, Zagreb: Srednja Europa.
17. Lust, Barbara. 2006. *Child language: aquisition and growth*, New York: Cambridge University press.

18. Matijašević, Željka. 2006. *Strukturiranje nesvjesnog: Freud i Lacan*, Zagreb: AGM.
19. Prebeg-Vilke, Mirjana. 1991. *Vaše dijete i jezik*, Zagreb: Školska knjiga.
20. Piaget, Jean. 1983. Od genetičke psihologije ka epistemologiji, *Poreklo saznanja: studije iz genetičke epistemologije* [prijevod Mila Nikolić], Beograd: Nolit, 22–36.
21. Radić-Tatar, Ivona. 2013. Ovladanost vrstama rečenica na kraju predškolske dobi, *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 2, 16, 165–168.
22. Runjić- Stoilova, Anita; Pandža, Anamarija. 2010. Prilagodba anglizama u govoru na hrvatskoj televiziji, *Časopis za hrvatske studije*, 6, 1, 229–240.
23. Sočanac, Lelija i dr. 2003. Adaptacija modela šest europskih jezika u hrvatskom na semantičkoj razini, *Filologija*, 41, 119–184.
24. Štebih, Barbara. 2008. Morfološka adaptacija posuđenica, *Suvremena lingvistika*, 66, 2, 243–259.
25. Težak, Stjepko. 2004. *Hrvatski naš (ne)podobni*, Zagreb: Školske novine.
26. Turk, Marija; Opašić, Maja. 2010. Kulturno- povijesni kontekst kalkiranja u hrvatskom jeziku, *Kroatologija*, 1, 300–315.

11. SAŽETAK

Rad problematizira sve veću pojavnost engleskih posuđenica u jeziku djece predškolske dobi. Jezično posuđivanje kao jezično kretanje poznato je oduvijek, ali je njegova učestalost znatno izraženija u modernim vremenima. Izloženost masovnim medijima i globalizacija doveli su pojedine jezike u poziciju moći koja znači ugrozu za manje jezike.

Hrvatski jezik izložen je snažnom posuđivanju iz engleskoga jezika. Procesom posuđivanja zahvaćen je i dječji jezik. Polazeći od općih teorija o načinima na koja djeca usvajaju jezik i njihovih kognitivnih sposobnosti da njime raspolažu, dolazimo do spoznaja o utjecaju stranoga jezika na dječji jezik i načinima na koji se modeli i primjeri iz stranoga unose u materinski jezik.

Korpus engleskih posuđenica u dječjem jeziku prikupljen je metodom studije slučaja. Korpus donosi prikaz stanja jezika među djecom predškolske i rane školske dobi.. U slučajnim i spontano izrečenim rečenicama nalazi se mnogo posuđenih riječi koje su svoj značenjski parnjak mogle pronaći u materinskom jeziku. Istražuje su na kojim je jezičnim razinama posuđivanje najizraženije i u kojim primjerima.

Rad donosi prikaz procesa posuđivanja u dječjem jeziku, zašto je do posuđivanja došlo, u kojoj se mjeri na njega može utjecati i na koji način. Cilj je ukazati na propuste u prenošenju jezične baštine i dati objektivni prikaz utjecaja koji na naš jezik ima globalni engleski jezik.

Ključne riječi: jezično posuđivanje, engleske posuđenice, dječji jezik, globalizacija, mediji, jezična baština

11. SUMMARY

The paper problematizes the growing incidence of English loanwords in the language of preschool children. Linguistic borrowing as a linguistic movement has always been known, but its frequency is much more pronounced in modern times. Exposure to the mass media and globalization have put certain languages in a position of power that poses a threat to smaller languages.

The Croatian language is exposed to strong borrowing from the English language. The children's language is also affected by the borrowing process. Starting from general theories about the ways in which children acquire language and their cognitive abilities to use it, we come to knowledge about the influence of a foreign language on children's language and the ways in which models and examples from a foreign language are introduced into the mother tongue.

The corpus of English loanwords in children's language was collected by the method of observation and recording. The corpus provides an overview of the state of language among children of preschool and early school age. In random and spontaneously pronounced sentences, there are many borrowed words that could find their meaningful counterpart in the mother tongue. It explores at which language levels borrowing is most pronounced and in which examples.

With the help of professional literature and one's own reflections, an overview is given of what is happening in children's language, why borrowing has taken place, to what extent it can be influenced and in what way. The aim is to point out the shortcomings in the transmission of linguistic heritage and to give an objective overview of the impact that global English has on our language.

Key words: language borrowing, English loanwords, children's language, globalization, media, language heritage

12. ŽIVOTOPIS

Ana Fekete rođena je 2. svibnja 1991. godine u Kutini. Osnovnu školu završila je u Garešnici gdje upisuje i Opću gimnaziju. Srednju školu završila je 2010. godine kada upisuje studij kroatistike i filozofije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Preddiplomski studij kroatistike završila je 2015. godine nakon čega na nekoliko godina odustaje od upisa diplomskoga studija zbog obiteljskih razloga. Za to vrijeme završava zadnju godinu preddiplomskog studija filozofije i radi povremeno na honorarnim poslovima u trgovini i ugostiteljstvu. Godine 2019. upisuje diplomski studij kroatistike, jezikoslovni smjer i diplomski studij filozofije, znanstveni smjer na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Živi u Kutini, udana je i majka je dvoje djece.